

Rapport

Monitor Doortrappen 2024

Voortgang en verdieping

Monitor Doortrappen 2024

Voortgang en verdieping

In opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Mulier Instituut

Mark Melman

Janne van der Heijden

Irma Huijberts

Nina Derix

Marloes van Gorp

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, januari 2025

www.mulierinstituut.nl

info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: auteur(s), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Afkortingen & Begrippen

Afkortingen

RE-AIM | Reach (bereik),
Effectiveness
(effectiviteit)
Adoption (adoptie)
Implementation
(implementatie)
Maintenance
(Borging)

Begrippen

Bereik

De gewenste doelgroep wordt bereikt.

Effectiviteit

'Werkzaamheid' van het programma.

Adoptie

Organisaties en partners zijn bereid en in staat het programma uit te voeren.

Implementatie

De inhoud en uitvoering van het programma stimuleren de doelgroep tot deelname en het programma wordt uitgevoerd zoals bedoeld.

Borging

Een programma wordt langdurig uitgevoerd en deelnemers zijn in staat hun beweeggedrag duurzaam te verbeteren.

Inhoudsopgave

Monitor Doortrappen 2024

Samenvatting	5
1 Inleiding	8
1.1 Achtergrond	8
1.2 Doelstelling	9
2 Voortgang Doortrappen	10
2.1 Methode	10
2.2 Resultaten kwartiermakers	11
2.3 Resultaten coördinatoren	16
3 Verdiepend inzicht implementatie en borging	24
3.1 Methode	24
3.2 Resultaten	24
3.3 De samenhang tussen adoptie, borging, implementatie en bereik	30
4 Organisatie van activiteiten en ervaringen van deelnemers	32
4.1 Methode	32
4.2 Resultaten	33
5 Fietsongevallen	36
5.1 Methode	36
5.2 Aard van het ongeval	38
5.3 Omstandigheden van het ongeval	39
5.4 Fietsgedrag	41
6 Conclusies & aanbevelingen	44
6.1 Conclusies	44
6.2 Aanbevelingen	46
6.3 Vervolgonderzoek	48
Bronnen	50

Monitor Doortrappen 2024

Inleiding

Het landelijke fietsprogramma Doortrappen heeft als doel om ouderen langer en veiliger op de fiets te houden. Doortrappen bestaat uit activiteiten en voorlichting.

Doortrappen heeft betrokkenen op verschillende niveaus. Een gemeentelijke coördinator voert het programma uit in samenwerking met lokale partners. Provinciale kwartiermakers en een landelijk programmabureau ondersteunen de gemeentelijke coördinatoren.

Het Mulier Instituut brengt de uitvoering van het programma op landelijk, regionaal en lokaal niveau in kaart met een meerjarig monitor- en evaluatieonderzoek.

Probleemstelling

Deze monitor heeft als doel de voortgang van het programma Doortrappen in kaart te brengen en verdiepend inzicht te bieden op het gebied van bereik, effectiviteit, adoptie, implementatie en borging. Hiervoor gebruiken we verschillende methoden bij betrokkenen op verschillende niveaus:

- vragenlijsten bij kwartiermakers en coördinatoren;
- focusgroepen met coördinatoren en lokale partners;
- observatie bij activiteiten en interviews met organisatoren en deelnemers.

Daarnaast bieden we in samenwerking met VeiligheidNL verdiepend inzicht in de aard van fietsongevallen bij ouderen.

Conclusies

Bereik

- Steeds meer gemeenten voeren Doortrappen uit.
- De sociale component in de activiteiten van Doortrappen is volgens zowel organisatoren als deelnemers belangrijk en trekt deelnemers aan.
- Minder actieve ouderen lijken lastiger te bereiken.

Effectiviteit

- Werkzame elementen van Doortrappen activiteiten zijn bewustwording en kennisoverdracht, praktijkervaring opdoen en het sociale contact.
- Door activiteiten te combineren in een DoortrapDag kun je meerdere werkzame elementen inzetten.

Adoptie

- Er lijkt minder draagvlak te zijn om te starten onder gemeenten die nu nog niet meedoen met Doortrappen.

- Het aantal partners waarmee op lokaal niveau wordt samengewerkt neemt toe, hoewel de intensiteit van de samenwerking per partner varieert.
- De doelen die gemeenten en uitvoerders nastreven met Doortrappen, komen in grote lijnen overeen met elkaar en met de motivatie van deelnemers. Naast bewustwording of kennisoverdracht en gezondheid bevorderen zijn er ook doelen op het gebied van sociale activering.

Implementatie

- De meeste activiteiten vinden per gemeente één keer per jaar plaats. Veel gemeenten combineren activiteiten tijdens een DoortrapDag.
- Om goed aan te sluiten bij de deelnemers is het belangrijk om activiteiten te organiseren in verschillende wijken of kernen.

Borging

- Het werkbudget van de coördinatoren bestaat voornamelijk uit provinciale subsidies en gemeentelijke budgetten. De gemeente betaalt vaak de inzet van de coördinator.
- Het is bevorderend om budgetten uit verschillende domeinen te gebruiken. Dit kan door Doortrappen in te zetten voor het behalen van bredere gemeentelijke doelen.

Fietsongevallen

- De meeste fietsongevallen onder ouderen zijn enkelvoudig. De helft van de ongevallen is eenzijdig (er is geen botsing, maar de oudere valt zelf) en bij één op de zes is er een botsing met een object. Eén op de vier is meervoudig, er is dan een botsing met een andere verkeersdeelnemer.
- Tijdens de meeste ongevallen is de oudere gewoon aan het rijden, en niet bezig met een handeling als een bocht maken of ingehaald worden.
- Het gedrag van de fietser, zoals niet opletten of een stuurfout, is vaak een (mede)oorzaak van het ongeval.
- De meeste ongevallen vinden plaats bij een fietssnelheid van 5 tot 15 km per uur. Zelden reden slachtoffers harder dan 25 km per uur toen het ongeval gebeurde.
- Weinig slachtoffers droegen een helm. Ouderen lijken dit vaker te doen bij langere fietstochten.

Inleiding

In dit onderzoek brengen we de voortgang van het programma Doortrappen in kaart. Dit eerste hoofdstuk gaat over de achtergrond en doelstelling van het onderzoek.

1.1 Achtergrond

Over Doortrappen

Met het fietsprogramma Doortrappen wil het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat ouderen van 60 jaar en ouder zo lang mogelijk veilig laten fietsen. Doortrappen zet in op bewustwording over het onderwerp fietsveiligheid bij ouderen, door het thema bespreekbaar te maken bij ouderen. Ook stimuleert het programma ouderen tot aanpassingen aan de fiets of in gedrag.

Hiervoor worden lokaal onder de vlag van Doortrappen activiteiten georganiseerd en informatiemateriaal verspreid. De invulling van het programma is vrij. Daarom is de lokale uitvoering van Doortrappen divers. In 2024 zijn er 290 gemeenten geïnteresseerd om te starten, startend of actief met Doortrappen (ongeveer 85% van de Nederlandse gemeenten).

Stakeholders

Bij de uitvoering van Doortrappen zijn diverse stakeholders betrokken op macro-, meso- en microniveau (Balk et al., 2020):

- Allereerst zijn er de ouderen waar het programma zich op richt (microniveau).
- Doortrappen wordt lokaal uitgevoerd binnen gemeenten onder leiding van een gemeentelijke coördinator, die de samenwerking zoekt met lokale partners (mesoniveau). Lokale partners zijn partijen die betrokken zijn bij het bereiken van ouderen of bij de uitvoering van activiteiten, zoals buurtsportcoaches, fietsmakers en fysiotherapeuten.
- Coördinatoren krijgen ondersteuning van een kwartiermaker (provinciaal) en het landelijke programmabureau (macroniveau).

Het onderzoek

Het Mulier Instituut brengt de uitvoering van het programma op landelijk, regionaal en lokaal niveau in kaart met een monitor- en evaluatieonderzoek. Dit doen we aan de hand van het RE-AIM-model (zie kader): een model om interventies op het gebied van de volksgezondheid te evalueren (Glasgow et al., 1999).

RE-AIM-model

Het RE-AIM-model biedt een kader om gezondheidbevorderende interventies te evalueren op basis van vijf dimensies. Het model zegt dat de impact van de interventie wordt bepaald door:

- bereik: de gewenste doelgroep wordt bereikt;
- effectiviteit: 'werkzaamheid' van het programma;
- adoptie: organisaties en partners zijn bereid en in staat het programma uit te voeren;
- implementatie: de inhoud en uitvoering van het programma stimuleren de doelgroep tot deelname en het programma wordt uitgevoerd zoals bedoeld;
- borging: een programma wordt langdurig uitgevoerd en deelnemers zijn in staat hun beweggedrag duurzaam te verbeteren.

1.2 Doelstelling

Deze monitor heeft als doel de voortgang van het programma Doortrappen in kaart te brengen. In 2024 hebben we de monitor van 2023 op meso- en macroniveau herhaald en daarnaast verdiepende onderzoeken gedaan. Deze informatie kan worden gebruikt om het programma door te ontwikkelen.

Subdoelen van het onderzoek zijn:

- de inspanningen volgen op het gebied van het bereik, de adoptie, de implementatie en de borging van het programma op macro- en mesoniveau, om ontwikkelingen over de tijd zichtbaar te maken;
- verdiepend inzicht bieden in de lokale inspanningen, succesfactoren en belemmeringen op het gebied van de implementatie en borging van het programma (mesoniveau);
- de werkzame elementen van Doortrappen en ervaringen van professionals en deelnemers in kaart brengen (microniveau);
- verdiepend inzicht bieden in de aard van fietsongevallen bij ouderen.

Leeswijzer

We beschrijven de methode en resultaten van het onderzoek voor de subdoelen in vier afzonderlijke hoofdstukken:

- Hoofdstuk 2 gaat over de voortgang van Doortrappen.
- Hoofdstuk 3 geeft verdiepend inzicht in de implementatie en borging van Doortrappen.
- Hoofdstuk 4 gaat over ervaringen van deelnemers en organisatoren van activiteiten.
- Hoofdstuk 5 gaat over kenmerken van fietsongevallen bij ouderen.

In hoofdstuk 6 beschrijven we overstijgende conclusies en aanbevelingen.

Voortgang Doortrappen

In dit hoofdstuk beschrijven we de methode en resultaten van het vragenlijstonderzoek dat we hebben uitgevoerd onder kwartiermakers en coördinatoren. Hiermee brengen we de voortgang van Doortrappen in kaart op het gebied van het bereik, de adoptie, de implementatie en de borging van het programma op macro- en mesoniveau.

We stelden ook vragen over monitoring en evaluatie. Daar besteden we in de monitor van 2025 uitgebreid aandacht aan.

2.1 Methode

Kwartiermakers

In een online vragenlijst voor kwartiermakers stellen we vragen over de uitvoering van het programma Doortrappen in de provincie, de samenwerking met partners, en de ondersteuning van het landelijke programmabureau.

Een provincies of vervoerregio kan meerdere kwartiermakers hebben (bijvoorbeeld door duobanen). Per provincie of vervoersregio hebben we één kwartiermaker benaderd voor het invullen van de vragenlijst.

De vragenlijst heeft ruim twee weken uitgestaan (van 17 september tot 4 oktober 2024). Na negen dagen hebben we een herinnering verzonden naar de kwartiermakers die de vragenlijst nog niet hadden ingevuld. Negen van de dertien uitgenodigde kwartiermakers hebben de vragenlijst volledig ingevuld (respons van 69%).

Waar mogelijk vergelijken we de resultaten met de monitor uit 2020 (n=13), 2021 (n=16) en 2023 (n=11) voor een globale indruk van veranderingen over de tijd.

Kwartiermakers

Kwartiermakers werken voor een provincie of vervoerregio. Binnen deze regio ondersteunen ze gemeenten bij de lokale uitvoering van het programma Doortrappen. Daarnaast benaderen ze gemeenten die nog niet met het programma Doortrappen gestart zijn, maar hier wel voor open staan.

Coördinatoren

In de online vragenlijst voor coördinatoren stellen we vragen over de uitvoering van het programma Doortrappen in de gemeente, de samenwerking met lokale partners, het bereiken van de doelgroep, en de ondersteuning bij het uitvoeren van het programma Doortrappen.

De vragenlijst heeft ruim twee weken uitgestaan (van 17 september tot 4 oktober 2024). Na negen dagen hebben we een herinnering verzonden naar de coördinatoren die de vragenlijst nog niet hadden ingevuld. 70 coördinatoren hebben de vragenlijst ingevuld (respons van 51%), waarvan 57 volledig. De dertien anderen zijn gestart met de vragenlijst, maar hebben deze niet afgerond. De vragen die zij wel hebben ingevuld, nemen we mee in de resultaten. Hierdoor verschilt het aantal respondenten per vraag.

We gebruiken dezelfde vragen als in 2023 (Van Gorp et al., 2024), behalve over financiering en borging in beleid. We kunnen de resultaten van 2024 en 2023 (n=71) daardoor goed met elkaar vergelijken, op deze onderwerpen na. Waar mogelijk geven we ook op basis van de monitoring in 2020 (n=22) en 2021 (n=38) een globale indruk van veranderingen over de tijd.

Coördinatoren

Een coördinator van Doortrappen is verantwoordelijk voor de uitvoering van de lokale Doortrappen-activiteiten. De coördinator verkent de lokale context, legt contacten met lokale partners en bepaalt met deze partners welke activiteiten of trainingen ze inzetten.

2.2 Resultaten kwartiermakers

Bereik

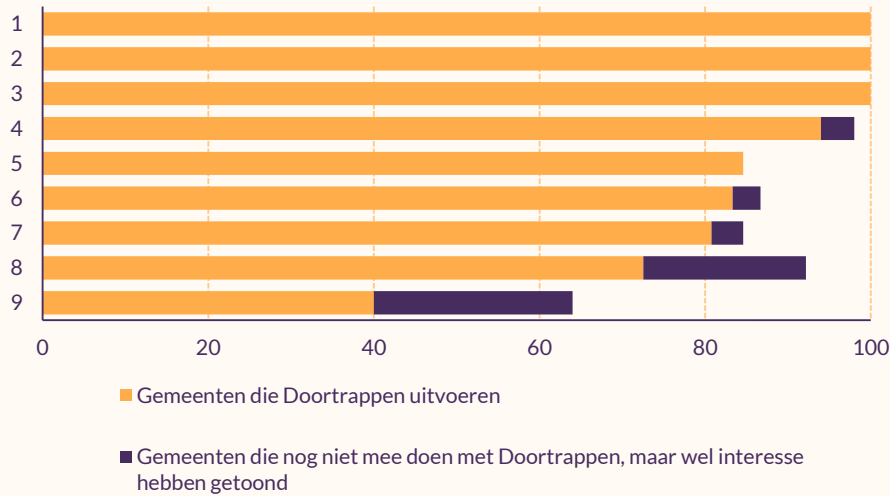
● Meer gemeenten nemen deel aan Doortrappen

In [figuur 2.1](#) is te zien welk percentage van de gemeenten binnen de provincies meedoet aan Doortrappen of interesse heeft om mee te gaan doen. In drie provincies doen alle gemeenten mee. In 2023 deed 63 procent van de gemeenten in de aan het onderzoek deelnemende provincies mee met doortrappen. Dit is nu gestegen tot 84 procent.

Figuur 2.1

Percentage deelnemende en geïnteresseerde gemeenten binnen de provincies

(in procenten, n=9)

Bron: Vragenlijst onder kwartiermakers Doortrappen 2024, Mulier Instituut.

Status nieuwe Doortrappen-gemeenten

Aan de coördinatoren van gemeenten die in 2023 of 2024 zijn gestart, hebben we gevraagd welke activiteiten zij hebben uitgevoerd sinds de start van het programma.

De meeste coördinatoren (72%) hebben een oriënterend gesprek gehad met de kwartiermaker. Ook hebben de meesten al één of meerdere activiteiten voor Doortrappen georganiseerd (83%) en gesprekken gevoerd met (potentiële) lokale partners (72%).

Iets minder dan de helft heeft een startgesprek gevoerd met ambtenaren van andere domeinen (44%). Een klein deel (11%) heeft met de DoortrappenRadar het netwerk in kaart gebracht.

● **Potentiële gemeenten vooral direct en via regionale bijeenkomsten benaderd**

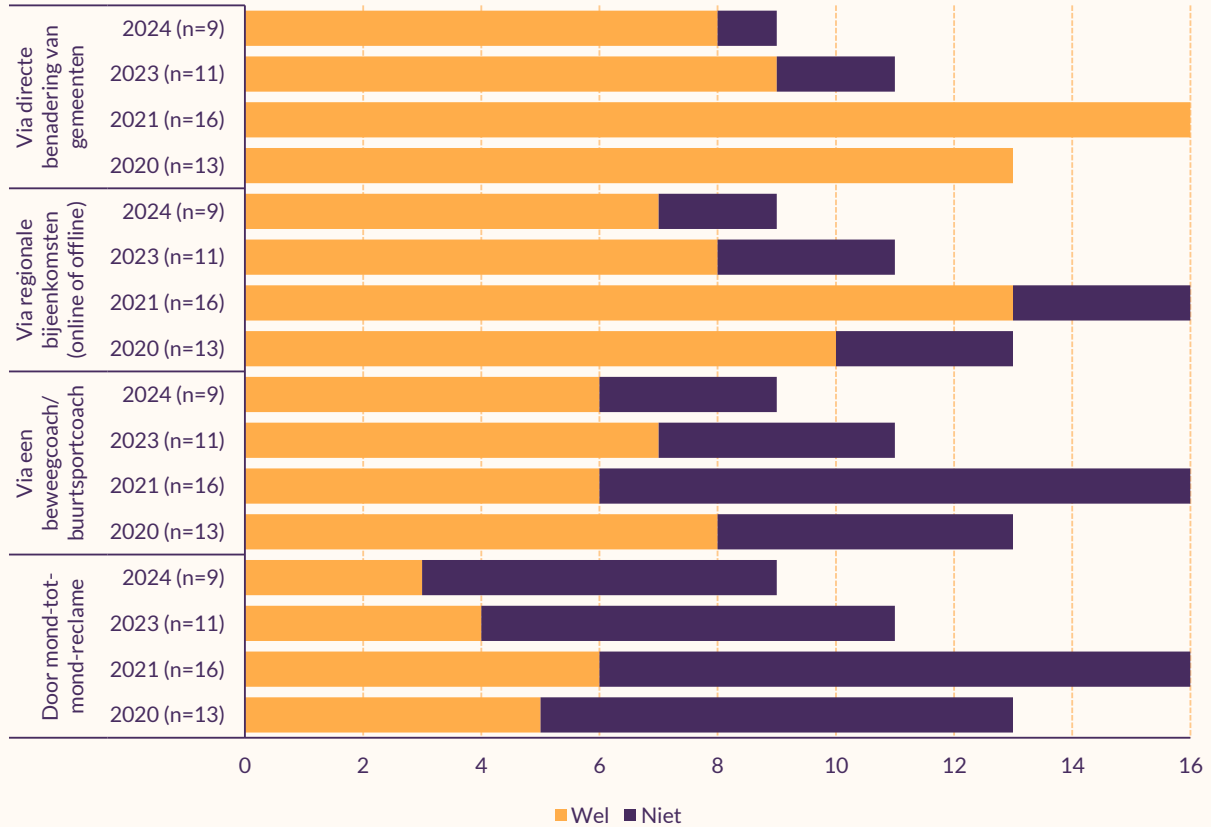
Kwartiermakers proberen op meerdere manieren de gemeenten die nog niet meedoen met Doortrappen te bereiken. Een aantal van deze manieren staat in [figuur 2.2](#). Acht van de negen kwartiermakers geven aan dit via een directe benadering te doen, en zeven door regionale bijeenkomsten te organiseren. Twee kwartiermakers benaderen nieuwe gemeenten via media (tv, krant, internet), beweeg- of preventieprogramma's en landelijke partners (niet in figuur).

Ten opzichte van 2023 lijken minder kwartiermakers gebruik te maken van landelijke partners om potentiële Doortrappen-gemeenten te bereiken.

Figuur 2.2

Manieren waarop kwartiermakers potentiële Doortrappen-gemeenten proberen te bereiken

(in aantallen, meerdere antwoorden mogelijk)

Bron: Vragenlijst onder kwartiermakers Doortrappen 2024, 2023, 2021 & 2020, Mulier Instituut.

Waar ze vorig jaar draagvlak en sterke relaties noemden als factoren die bijdragen aan het bereiken van potentiële Doortrappen-gemeenten, benadrukken kwartiermakers dit jaar inzicht geven in cijfers op het gebied van verkeersveiligheidsrisico's. Daarnaast noemen ze het belang van een goede relatie met gemeenten en tussen gemeenten onderling. Een kwartiermaker zegt hierover:

'Persoonlijk contact werkt het beste. Zowel persoonlijk contact vanuit mij als kwartiermaker, maar ook persoonlijk contact tussen actieve Doortrappengemeenten en gemeenten die nog niet met Doortrappen bezig zijn. Zo ben ik laatst in contact gekomen met een gemeente die nog geen Doortrappengemeente was, omdat een Doortrappencoördinator van een buurgemeente die gemeente had gesproken en hen enthousiast had gemaakt over Doortrappen. Nu wilt die gemeente ook gaan starten met Doortrappen.'

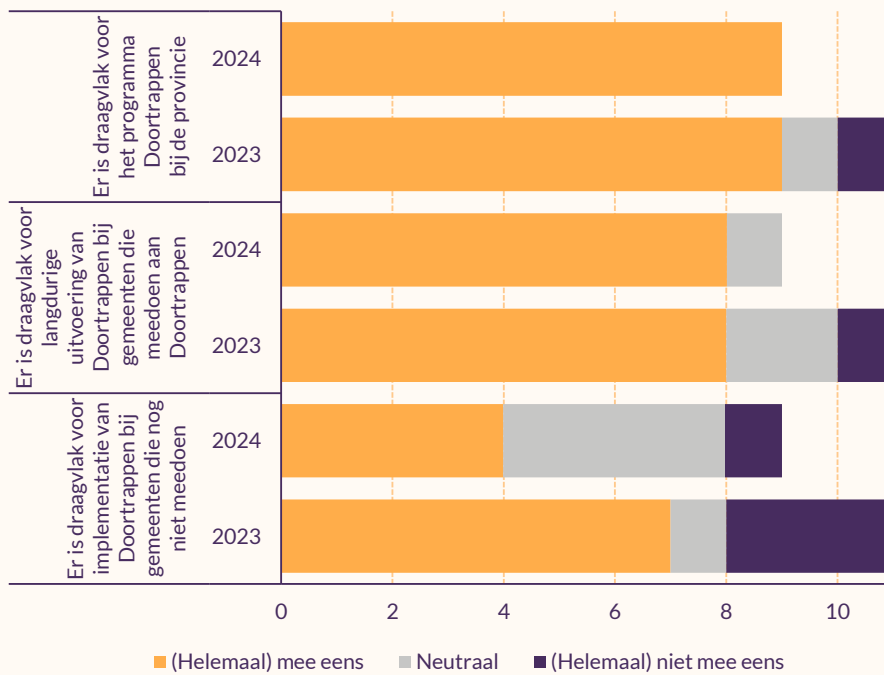
Het enthousiasmeren, door mij of door actieve Doortrappengemeenten is key to success.'

Te weinig capaciteit is volgens kwartiermakers de voornaamste reden waarom gemeenten niet starten met Doortrappen.

● Draagvlak neemt toe bij deelnemende gemeenten

Alle kwartiermakers geven aan dat er draagvlak is vanuit de provincie (figuur 2.3). Kwartiermakers zijn minder uitgesproken over het draagvlak voor implementatie van Doortrappen bij gemeenten die nog niet meedoen. Waar in 2023 één van de elf kwartiermakers zich neutraal verhiel tot de stelling, zijn dat er nu vier van de negen.

Figuur 2.3
Draagvlak voor Doortrappen binnen gemeenten en provincies
(in aantallen, n=11 in 2023, n=9 in 2024)

Bron: Vragenlijst onder kwartiermakers Doortrappen 2024 & 2023, Mulier Instituut.

Adoptie

● Veel kwartiermakers werken samen met landelijke partners

De kwartiermakers werken in het kader van Doortrappen met verschillende landelijke partijen samen. Alle kwartiermakers geven aan dat ze samenwerken met de Fietsersbond. Ook werken ze veel samen met Veilig Verkeer Nederland (zeven

van de negen) en een Regionaal samenwerkingsverband (vier van de negen). Over het merendeel van deze samenwerkingen zijn de kwartiermakers (zeer) tevreden.

Implementatie

● **Kwartiermakers nog steeds tevreden over ondersteuning**

Kwartiermakers zijn over het algemeen tevreden over de ondersteuning van het landelijke programmabureau, net als vorig jaar. Met name over het een-op-een-contact zijn alle kwartiermakers (zeer) tevreden.

Vijf van de negen kwartiermakers geven aan dat het landelijke programmabureau Doortrappen zijn ondersteuning voor de kwartiermakers (misschien) kan verbeteren. Dat zijn er minder dan vorig jaar: toen gaven negen van de elf kwartiermakers dit aan. Eén van de kwartiermakers geeft aan:

'Vind dat jullie het echt goed georganiseerd hebben. Fijn en prettig contact, altijd benaderbaar. Dus ga vooral zo door!'

Suggesties voor betere ondersteuning zijn interventies ontwikkelen en landelijke campagnes organiseren. Eén kwartiermaker heeft behoefte aan aandacht voor de spanning tussen het stimuleren van blijven fietsen en de toenemende aantallen oudere fietsslachtoffers.

Borging

● **Doortrappen is beschreven in provinciaal beleid**

Alle kwartiermakers geven aan dat het programma Doortrappen beschreven staat in het provinciale beleidsplan binnen het beleidsveld mobiliteit en verkeersveiligheid. In zeven provincies staat Doortrappen ook beschreven binnen het beleidsveld fietsstimulering, in één in het beleidsveld sport en in één in het beleidsveld sport, recreatie & toerisme.

Zes van de negen provincies hebben in dit beleid doelen opgesteld voor Doortrappen. Deze doelen gaan over het aantal ouderen dat ze met Doortrappen bereiken, het aantal gemeenten dat meedoet met Doortrappen en het aantal ouderen dat aan de Doortrappen-activiteiten deelneemt. Ook noemen drie kwartiermakers dat ze doelen voor verkeersveiligheid hebben, zoals het aantal verkeersslachtoffers laten dalen. Om deze doelen te halen hebben vijf van de zes provincies een budget begroot.

Vijf van de negen kwartiermakers geven aan dat de provincie het beleid uitvoert. Vier hebben dit geregeld via een aanbestedingsprocedure, twee via een subsidieregeling. Eén geeft aan dat ze voor de uitvoering van het beleid een externe partij inhuren.

● **Provincies ondersteunen lokale uitvoering Doortrappen financieel**

Voor de uitvoering van Doortrappen kunnen gemeenten terugkerende (in één provincie) of structurele (in twee provincies) subsidies aanvragen. Vier provincies dragen bij aan de uitvoering door Doortrappen-activiteiten te bekostigen. Twee kwartiermakers geven aan dat gemeenten geen subsidie kunnen aanvragen voor Doortrappen.

De financiële ondersteuning wordt vooral ingezet voor Doortrappen-activiteiten (n=7) en voor de productie van communicatiemiddelen (n=6). Drie van de zeven kwartiermakers gebruiken de subsidie om een projectplan op te stellen. Twee gebruiken de subsidie om een coördinator of projectleider binnen de gemeente aan te stellen.

2.3 Resultaten coördinatoren

Bereik

● **Aanstelling coördinatoren in zelfde sectoren**

Een meerderheid (62%) van de coördinatoren die de vragenlijst hebben ingevuld, is aangesteld vanuit de gemeente. Dit zagen we ook in de monitors van voorgaande jaren. Van de coördinatoren die aangesteld zijn vanuit de gemeente, zijn de meeste werkzaam binnen de sector sport en bewegen (53%) of verkeer en vervoer (44%). Dit is vergelijkbaar met vorig jaar. In 2021 was de groep die vanuit de sector sport en bewegen was aangesteld groter (72%).

● **Doelgroep wordt iets beter bereikt dan vorig jaar**

Ongeveer twee derde (69%) van de respondenten geeft aan de doelgroep (redelijk) goed te kunnen bereiken. Dit is een toename ten opzichte van vorig jaar (60%).

De manier waarop coördinatoren de doelgroep bereiken, is vergelijkbaar met vorig jaar. Coördinatoren maken daarvoor gebruik van bestaande netwerken (86%), zoals het netwerk van buurtsportcoaches of andere lokale partners. Verder geven ze aan dat mond-tot-mondreclame (59%) en aansluiten bij bestaande netwerken (57%) bijdragen aan het bereiken van de doelgroep.

● **Weinig actieve ouderen lastiger te bereiken**

Coördinatoren geven aan dat ze weinig actieve ouderen lastiger kunnen bereiken. Het zijn in veel gevallen de actieve ouderen die op de activiteiten van Doortrappen afkomen.

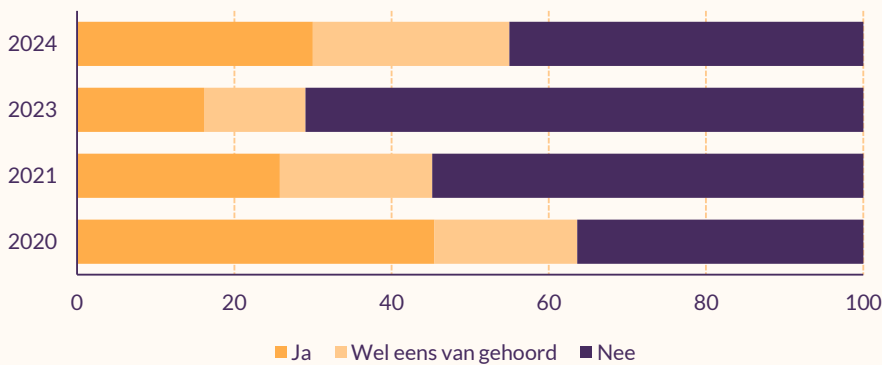
Volgens andere coördinatoren kost het tijd en is het arbeidsintensief om de juiste mensen te bereiken en te activeren om deel te nemen aan activiteiten. Daarnaast voelen niet alle ouderen zich aangesproken door de boodschap van Doortrappen, omdat ze denken dat ze al veilig fietsen. Meerdere coördinatoren noemen dat beperkt sociale-mediagebruik van de doelgroep het lastiger maakt hen te bereiken.

'We bereiken voor een groot deel senioren die al actief zijn. En senioren die al eerder deelnamen aan Doortrappenactiviteiten. Het is lastig om andere senioren dan de "usual suspects" te bereiken.'

● De klantreis

Drie op de tien (30%) coördinatoren geven aan bekend te zijn met de Doortrappen-klantreis. Hiermee lijkt de trend van afname van die bekendheid van de afgelopen jaren doorbroken (zie [figuur 2.4](#)). Daarnaast heeft een kwart (25%) wel eens van de klantreis gehoord. Mogelijk komt dat doordat Doortrappen het afgelopen jaar aandacht heeft besteed aan de klantreis, onder andere op een kwartaalbijeenkomst.

Figuur 2.4
Bekendheid klantreis bij gemeenten
(in procenten, n=60)

Bron: Vragenlijst onder gemeentelijke coördinatoren Doortrappen 2024, 2023, 2021 & 2020, Mulier Instituut.

● Materiaal voor Doortrappen

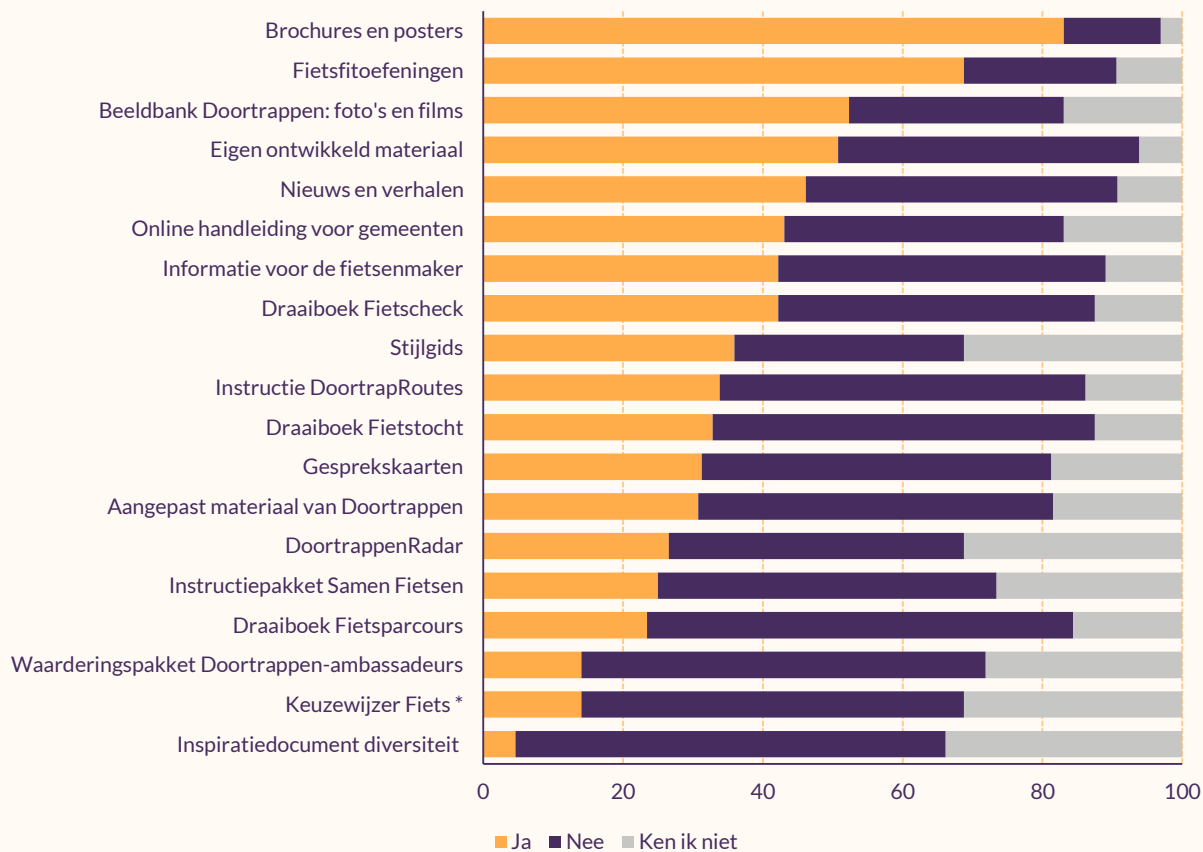
Vanuit het landelijke programmabureau Doortrappen is materiaal beschikbaar dat gemeenten en coördinatoren kunnen gebruiken voor het uitrollen van het programma. Dit materiaal lijkt bekender te zijn geworden bij de coördinatoren ([figuur 2.5](#)). Het antwoord 'ken ik niet' geven ze namelijk minder bij:

- de gesprekskaarten (van 36% in 2023 naar 19% in 2024);
- de informatie voor de fietsenmaker (van 24% naar 11%);
- het waarderingspakket Doortrappen-ambassadeurs (van 45% naar 28%);
- het draaiboek Fietstocht (van 31% naar 16%);
- de stijlguides (van 46% naar 36%).

Figuur 2.5

Materialen die gemeenten gebruiken voor Doortrappen

(in procenten, n=64)

Bron: Vragenlijst onder gemeentelijke coördinatoren Doortrappen 2024, Mulier Instituut.

* Keuzewijzer fiets is sinds medio 2024 niet meer beschikbaar op de website van Doortrappen.

Recent gestarte gemeenten hebben minder vaak gebruik gemaakt van zelf ontwikkeld materiaal (24%) dan gemeenten die al langer actief zijn met Doortrappen (66%). Ook lijken de recent gestarte gemeenten minder gebruik te maken van Doortrappen materiaal dat men lokaal heeft aangepast (18%) dan de gemeenten die in 2022 of eerder zijn gestart (39%).

Adoptie

● **Doelen van gemeenten**

De meeste gemeenten (88%) streven drie of meer doelen na met Doortrappen. Veel gekozen doelen zijn ouderen mobiel houden (87%) en ouderen bewust maken van het onderwerp fietsveiligheid (87%). Zeven op de tien coördinatoren (70%) geven aan dat ouderen sociaal actief en maatschappelijk betrokken houden een doel is van Doortrappen.

Andere doelen zijn het aantal fietsongevallen verminderen (73%) en de gezondheid van ouderen bevorderen (79%). De helft van de gemeenten (49%) geeft aan al deze doelen na te streven.

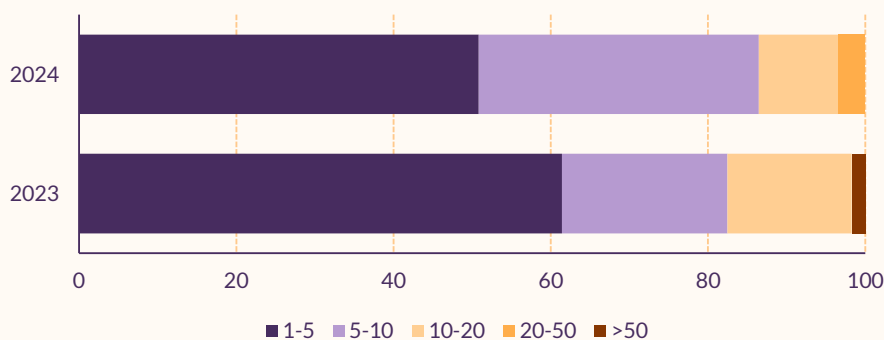
● Samenwerking met partners

Het lijkt erop dat gemeenten met meer lokale partners zijn gaan samenwerken. Eén op de drie gemeenten (36%) werkt samen met vijf tot tien partners. In 2023 was dat één op de vijf gemeenten (21%; [figuur 2.6](#)).

Figuur 2.6

Aantal lokale partners waarmee gemeenten samenwerken

(in procenten, 2024: n=59, 2023: n=57)

Bron: Vragenlijst onder gemeentelijke coördinatoren Doortrappen 2024 & 2023, Mulier Instituut.

Gemeenten werken vooral samen met beweegcoaches en buurtsportcoaches (92%), fietsmakers en rijwielhandelaren (77%), de Fietsersbond (64%) en fysiotherapeuten (56%). Dit is vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Implementatie

● Activiteiten meestal één keer per jaar uitgevoerd

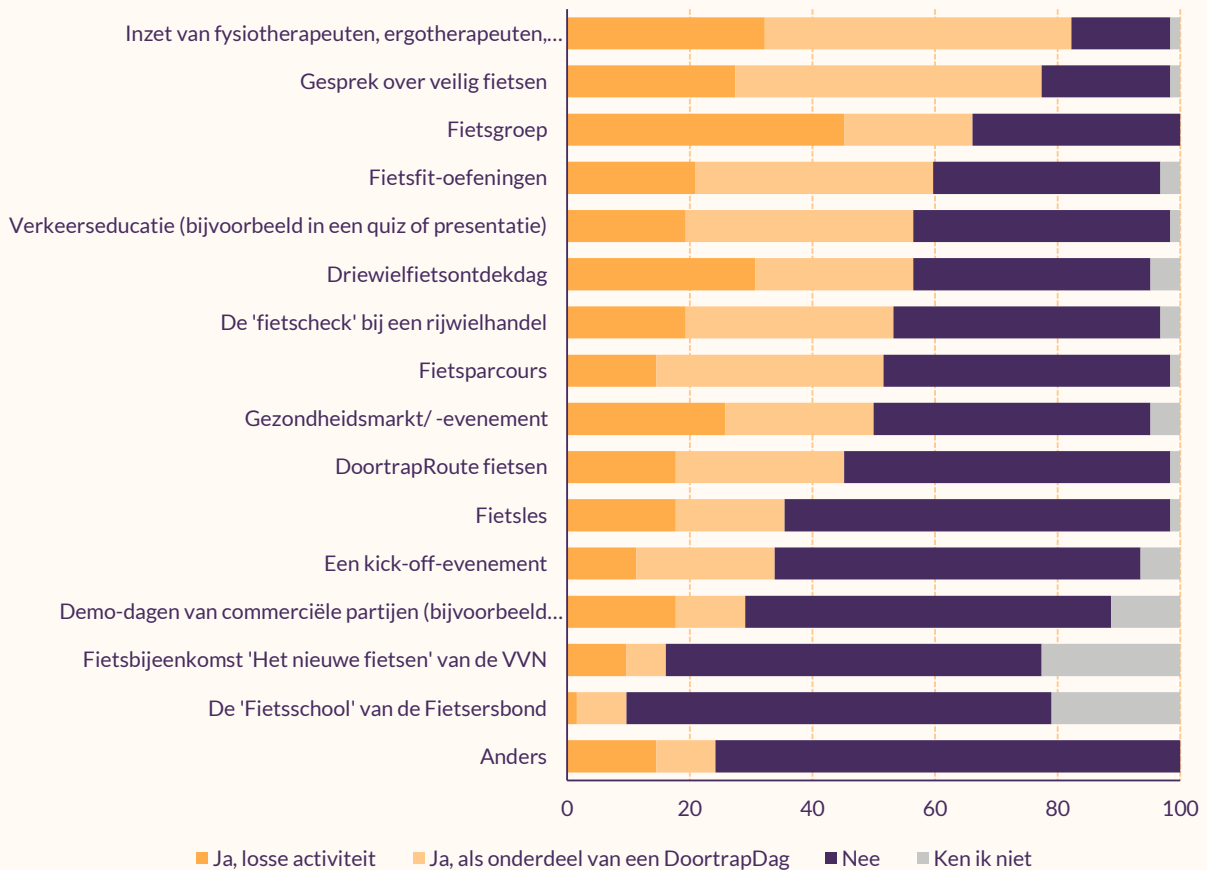
Gemeenten voeren activiteiten losstaand uit en/of als onderdeel van een DoortrapDag ([figuur 2.7](#)). Fietstochten en de Driewielfietsontdekday zijn relatief wat vaker losstaande activiteiten. De meeste losse activiteiten zijn in de afgelopen twaalf maanden één keer uitgevoerd. Het aantal deelnemers varieert sterk tussen activiteiten en gemeenten. Aan sommige activiteiten doen enkele ouderen mee, bij andere meer dan honderd.

De meeste activiteiten worden door een vergelijkbaar percentage gemeenten uitgevoerd als vorig jaar. Een fietsschool (van 22% naar 10%), kick-off-evenement (van 44% naar 34%) en fietscheck (van 67% naar 53%) werden iets minder vaak uitgevoerd. Het aandeel gemeenten dat een gesprek over veilig fietsen organiseert, is wat toegenomen (van 67% naar 77%).

Fietsgroepen hebben in veel gemeenten vaker dan één keer plaatsgevonden, net als de inzet van fysiotherapeuten, ergotherapeuten en buurtsportcoaches. Hoe vaak

gemeenten de activiteiten organiseren, varieert van één keer per jaar tot meer dan twintig keer in het afgelopen jaar.

Figuur 2.7
Activiteiten die gemeenten in de afgelopen twaalf maanden hebben uitgevoerd
 (in procenten, n=62)

Bron: Vragenlijst onder gemeentelijke coördinatoren Doortrappen 2024, Mulier Instituut.

● **Website Doortrappen belangrijkste informatiebron voor coördinatoren**

Gemeenten lijken de Doortrappen-website (van 74% naar 86%) en kwartaalbijeenkomsten (van 32% naar 43%) iets vaker te hebben gebruikt voor informatie dan vorig jaar. Contact met de kwartiermaker leek iets af te nemen (van 66 naar 55%). Andere manieren waarop coördinatoren naar informatie zoeken, zijn via contact met coördinatoren van andere gemeenten (38%) en het internet (andere websites dan doortrappen.nl) (36%).

● **Tevredenheid met ondersteuning neemt toe**

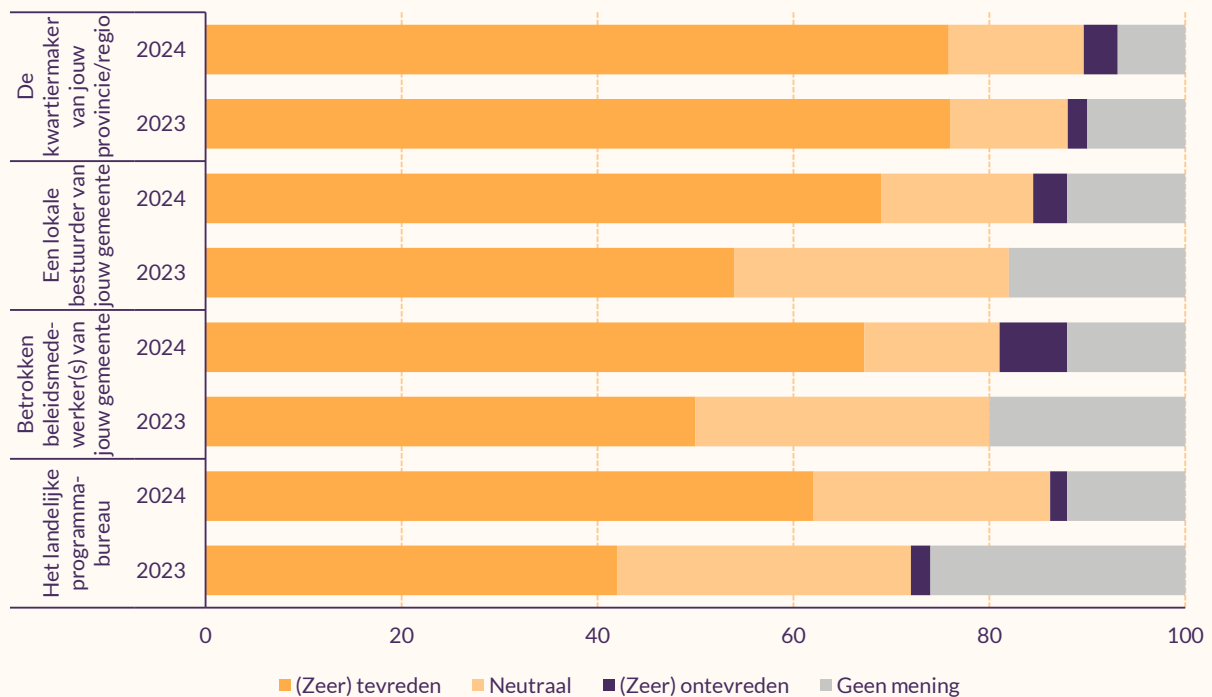
Drie kwart van de coördinatoren (76%) is tevreden over de ondersteuning van de kwartiermaker. Dit komt overeen met vorig jaar. Relatief meer coördinatoren dan

vorig jaar zijn (zeer) tevreden over de ondersteuning van de lokale bestuurder en het landelijke programmabureau. Meer coördinatoren zijn ook tevreden over de ondersteuning van de betrokken beleidsmedewerker, al zijn enkele coördinatoren daarover ook ontevreden (zie **figuur 2.8**).

Figuur 2.8

Tevredenheid van coördinatoren over de ondersteuning in de afgelopen twaalf maanden

(in procenten, n=50 in 2023, n=58 in 2024)

Bron: Vragenlijst onder gemeentelijke coördinatoren Doortrappen 2024 & 2023, Mulier Instituut.

● **Bevorderende en belemmerende factoren vergelijkbaar met eerder**

Bevorderende factoren zijn grotendeels vergelijkbaar met vorig jaar.

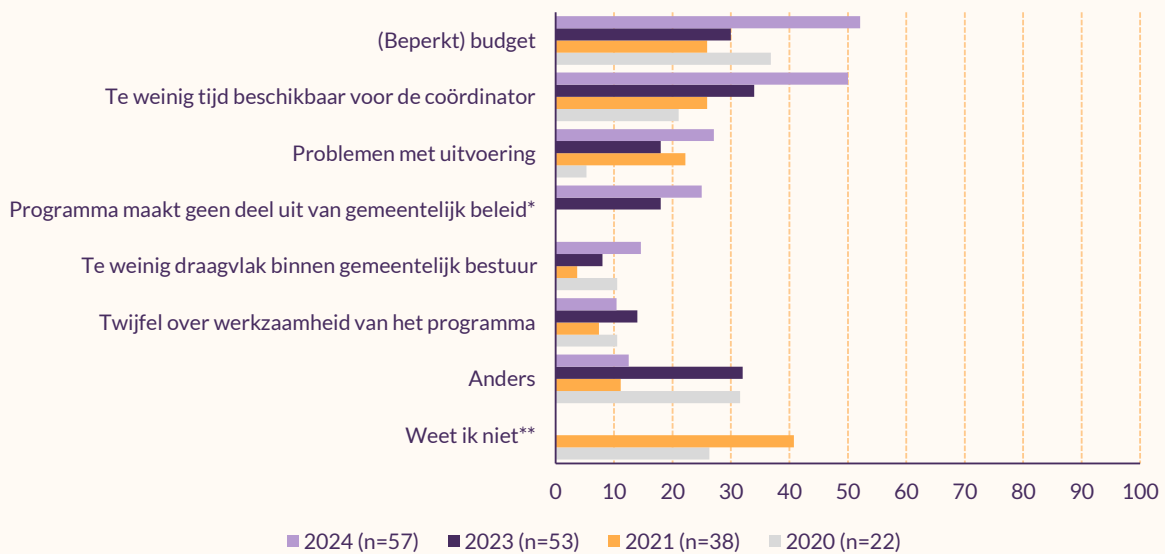
Ondersteuning door de kwartiermaker lijkt volgens meer coördinatoren (van 38% naar 50%) een belangrijke factor die bijdraagt aan de uitvoering van Doortrappen. Ook communicatiemateriaal zien coördinatoren vaker als bevorderend (van 12% naar 24%).

Ook belemmerende factoren ervaren de coördinatoren ongeveer evenveel als vorig jaar. Het bereiken van de doelgroep kiezen ze opnieuw het meest (45%). Een beperkt budget (van 16% naar 28%) en te weinig beleidsurgentie (van 10 naar 17%) noemen meer gemeenten. Eén op de vijf (19%) geeft aan dat er geen factoren zijn die hen belemmeren.

Voor ongeveer de helft van de gemeenten (52%) zou het beperkte budget een reden kunnen zijn om te stoppen met Doortrappen. Ook de beperkte tijd die beschikbaar

is voor de coördinator (50%) is een veelgenoemde reden om te stoppen met Doortrappen (zie [figuur 2.9](#)). Deze redenen lijken vaker gekozen dan in eerdere jaren.

Figuur 2.9
Redenen om te stoppen met Doortrappen
 (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk)

Bron: Vragenlijst onder gemeentelijke coördinatoren Doortrappen 2024, 2023, 2021 & 2020, Mulier Instituut.

* 'Programma maakt geen deel uit van gemeentelijk beleid' was geen antwoordoptie in 2020 en 2021.

** 'Weet ik niet' was geen antwoordoptie in 2023 en 2024.

● Meer tijd en budget nodig voor betere uitvoering

We vroegen de coördinatoren wat zij nodig hebben om het programma beter uit te voeren. Net als vorig jaar noemen ze vooral meer tijd en meer budget. Andere coördinatoren lopen aan tegen te weinig draagvlak bij betrokken partijen. Enkele coördinatoren geven aan dat het ontwikkelen van nieuwe interventies de uitvoering kan verbeteren:

'Het blijven vernieuwen van de interventies en ontwikkelen van nieuwe interventies. Elke interventie trekt weer een andere soort senioren doelgroep en elke interventie is weer op een andere manier nuttig voor de senioren. Daarnaast de huidige Doortrappen-fans enthousiast houden met nieuwe interventies.'

Borging

● Doortrappen vooral in gemeentelijk beleid van sport en verkeer

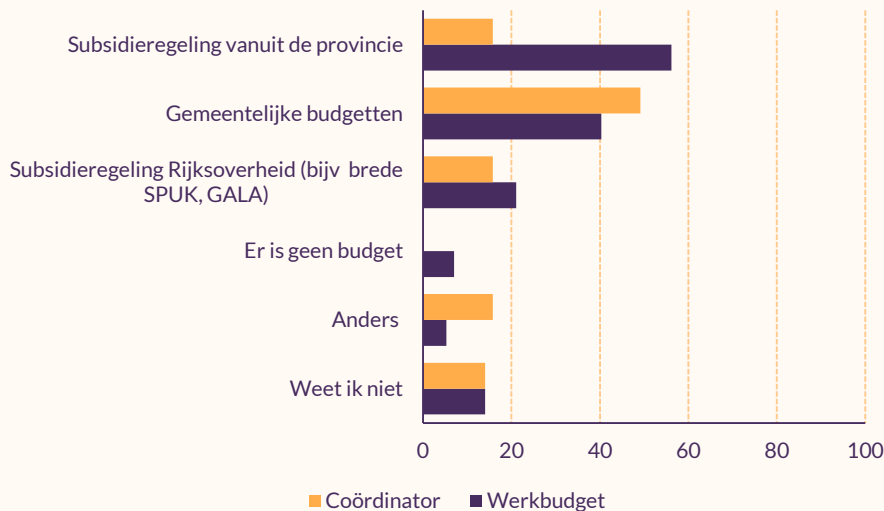
Het programma Doortrappen wordt benoemd in het gemeentelijk beleid van verschillende beleidsvelden. Het vaakst komt Doortrappen voor in het beleid van

sport en bewegen (32%) en verkeer en vervoer (30%). Ook binnen het sociaal domein (12%) en welzijn en zorg (12%) komt Doortrappen soms terug in het gemeentelijk beleid. In één op de zes gemeenten (16%) wordt Doortrappen niet genoemd in het beleid. De coördinator van een kwart van de gemeenten (28%) weet niet of het benoemd wordt.

● **Werkbudget meestal vanuit provincie, financiering coördinator vanuit gemeente**

Een subsidieregeling van de provincie draagt het vaakst bij aan de financiering van (een deel van) het werkbudget. De financiering van de coördinator komt het vaakst uit gemeentelijke budgetten (49%, zie [figuur 2.10](#)). Dit zijn even vaak budgetten uit het domein sport en bewegen als uit verkeer en vervoer. Ook het sociaal domein wordt herhaaldelijk genoemd.

Figuur 2.10
Financiering van de coördinator en het werkbudget in gemeenten
 (in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=57)

Bron: Vragenlijst onder gemeentelijke coördinatoren Doortrappen 2024, Mulier Instituut.

● **Meer gemeenten met Doortrappen-agenda**

Een derde van de gemeenten (37%) heeft een jaarlijkse Doortrappen-agenda. Dat is meer dan in 2023 (22%). Bij nog eens een derde is deze in ontwikkeling of zijn er plannen om deze op te stellen (33%). Ook vorig jaar was een derde van de gemeenten een Doortrappen-agenda aan het opstellen of was die agenda in ontwikkeling (32%). Drie op de tien coördinatoren (30%) maken geen gebruik van een Doortrappen-agenda en zijn dat ook niet van plan. Vorig jaar was dit 45 procent.

Verdiepend inzicht implementatie en borging

In dit hoofdstuk beschrijven we de methode en resultaten van het verdiepende onderzoek. Hiermee geven we inzicht in de lokale inspanningen, succesfactoren en belemmeringen op het gebied van de implementatie en borging van het programma.

3.1 Methode

Focusgroepen

Om beter inzicht te krijgen in hoe gemeenten Doortrappen uitvoeren en wat succesfactoren en belemmeringen zijn, hielden we focusgroepen binnen gemeenten. Tijdens deze gesprekken bespraken we de volgende onderwerpen:

- organisatie en borging;
- monitoring en evaluatie;
- samenwerking
- uitvoering en bereiken doelgroep;
- succesfactoren en belemmeringen op elk van deze onderwerpen;
- ondersteuning en ondersteuningsbehoeften.

Deelnemers

We maakten een selectie van zeven gemeenten, gebaseerd op gemeentegrootte (klein: <50.000 inwoners; middelgroot: 50.000-100.000 inwoners; groot: >100.000 inwoners), spreiding binnen Nederland en startjaar van Doortrappen.

De Doortrappen-coördinator van de gemeente was in ieder geval aanwezig bij het gesprek. Daarnaast betrokken we relevante uitvoerders van Doortrappen (vaak buurtsportcoaches) en beleidsmedewerkers bij de gesprekken. In elke gemeente spraken we twee tot zes personen.

De resultaten van de focusgroepen beschrijven we aan de hand van het RE-AIM-model.

3.2 Resultaten

Adoptie

● Van provincie naar gemeenten

Soms namen betrokkenen in gemeenten die bekend waren met Doortrappen zelf het initiatief om ermee te starten, maar in de meeste gemeenten werd de aanzet voor Doortrappen gedaan na initiatief vanuit de provincie. In veel gevallen werden in eerste instantie de beleidsadviseurs van verkeer/mobiliteit benaderd voor Doortrappen.

Of deze beleidsadviseurs hiermee aan de slag gingen, hing af van of deze het belang of de urgentie van de aanpak inzagen. In een aantal gemeenten was dat duidelijk het geval. Zo geeft een beleidsmedewerker mobiliteit binnen één gemeente aan:

'Destijds heb ik mijn collega meegesleurd naar die Doortrappen-sessie van, nou volgens mij is dit iets waar wij in [gemeente] ook mee aan de slag zouden moeten. Ik voel in ieder geval de noodzaak. Dat komt uit de getallen vanuit het ongevallen beeld, wat de laatste jaren eigenlijk niet vermindert.'

In andere gemeenten gingen de beleidsadviseurs bij wie de aanvraag terecht kwam, er in eerste instantie niet concreet mee aan de slag. Bijvoorbeeld omdat het niet bij hun werkzaamheden paste of zij er de meerwaarde niet van inzagen.

Hoe snel Doortrappen binnen gemeenten kan worden weggezet, is afhankelijk van enthousiasme bij de kerngroep en de uitvoerders. In een van de gemeenten was er bijvoorbeeld vanuit het sportbedrijf al langer de wens en capaciteit om iets met ouderen te doen. De subsidie van de provincie voor Doortrappen gaf in deze gemeente het laatste duwtje om er concreet mee aan de slag te gaan, waardoor ze Doortrappen relatief snel konden opzetten.

● **Intensiteit van samenwerking varieert**

De intensiteit van die samenwerkingen met lokale partners varieert per partner. Met sommige partners, zoals het lokale sportbedrijf, welzijnsorganisaties en de Fietzersbond en Veilig Verkeer Nederland, wordt intensief samengewerkt. Zij worden betrokken bij het maken van plannen, bijvoorbeeld in een werkgroep.

Andere partners, zoals fysiotherapeuten, ondersteunen specifieke activiteiten en ontvangen daar een vergoeding voor. Daarnaast zijn er contacten met partners die incidenteel meewerken, zoals fietsclubs en seniorenorganisaties die vrijwillig helpen met werving en het promoten en uitvoeren van activiteiten.

In veel gemeenten is een lokale fietsenmaker betrokken bij Doortrappen-activiteiten, bijvoorbeeld voor het doen van de fietscheck, het monteren van spiegels of het leveren van een driewielers. Soms zijn fietsmakers niet actief betrokken, maar wel op de hoogte van Doortrappen, zodat uitvoerders naar hen kunnen verwijzen.

Seniorenorganisaties functioneren vaak als schakel tussen de senioren en de Doortrappen-activiteiten. Zij zijn een belangrijke partij voor de werving en stimuleren daarnaast zelf bewustwording over veilig fietsen. Betrokkenheid van deze organisaties is volgens gemeenten een belangrijke succesfactor.

Gemeenten werken soms samen op provinciaal niveau, maar vaker werken zij samen met naburige gemeenten of willen ze dat doen. Ze stemmen bijvoorbeeld af over

Doortraproutes, omdat die buiten gemeentegrenzen gaan of in dezelfde periode zijn.

Borging

● **Combineren van budgetten en doelen is succesfactor**

Specifiek gemeentelijk budget voor Doortrappen is vaak onderdeel van een bestaand gemeentelijk doel. Bijvoorbeeld als onderdeel van verkeerseducatie of verkeersveiligheid of in het kader van bewegen bij ouderen of valpreventie.

Een succesfactor is het combineren van verschillende budgetten. Dit vergroot het draagvlak om Doortrappen (blijvend) uit te voeren. Daarnaast vinden de gemeenten dit logisch, omdat Doortrappen niet alléén over fietsen gaat. Een beleidsmedewerker zegt hierover:

'We doen het nu vanuit valpreventie, maar we doen het net zo goed vanuit het buurtsportcoachprogramma of vanuit sport en bewegen, omdat we dat heel erg belangrijk vinden. Of eenzaamheid zou je ook kunnen zeggen, want we willen mee blijven doen. Heel veel beleidslijnen komen samen in Doortrappen.'

De uitvoering van Doortrappen is vaak ingeregeld in de aanbesteding van de uitvoeringsorganisatie. Sommige gemeenten zetten aanvullende middelen in vanuit de standaard opdracht van de uitvoeringsorganisatie, omdat Doortrappen bijdraagt aan bestaande doelen. Bijvoorbeeld het verminderen van eenzaamheid. Doortrappen verweven binnen de standaard werkzaamheden is een succesfactor voor de borging van de aanpak.

● **Beleidsdomein staat soms los van de uitvoering**

In een deel van de gemeenten die we hebben gesproken, was Doortrappen formeel bij het beleidsdomein verkeer belegd, maar wordt daar alleen het budget beheerd. De uitvoering ligt bij een sportbedrijf of de welzijnsorganisatie. Die hebben namelijk de mensen om zo'n activiteit of aanpak te coördineren, en ze hebben de contacten met de doelgroep.

● **Borging van middelen en ondersteuning is belangrijk**

Doortrappen vastleggen voor langere tijd is een belangrijke succesfactor. Om de aanpak langdurig in te kunnen zetten verwerken gemeenten deze in beleidsnota's en stellen ze een plan van aanpak voor langere termijn vast. Dat heeft als voordeel dat men niet elk jaar een nieuwe aanvraag hoeft te doen (voor budget) en kan voortzetten wat opgezet is. Hierdoor krijgt de gemeente een steeds beter netwerk om ouderen door te verwijzen en doet ze zelf meer kennis over de inhoud van veilig fietsen op.

● **Deskundigheid bevorderen voor duurzame inzet**

Het bevorderen van de deskundigheid van de lokale partners en vrijwilligers die de activiteiten uitvoeren op het gebied van veilig fietsen, is een manier om de aanpak

duurzaam in te zetten. Zo hoeft de deskundigheid niet steeds opnieuw in huis gehaald te worden bij het organiseren van Doortrappen-activiteiten/-dagen. Het landelijke bureau kan gemeenten hier volgens hen bij ondersteunen door trainingen of cursussen aan te bieden.

● **Monitoren om van te leren**

De meeste gemeenten die we hebben gesproken, houden resultaten bij via een vragenlijst die zij na de activiteit bij de deelnemers afnemen. Onderwerpen die hierbij aanbod komen, zijn hoe de deelnemers bij de activiteiten zijn gekomen, wat ze ervan vonden en of ze de intentie hebben om volgend jaar weer mee te doen. Twee gemeenten doen dit niet, omdat ze de deelnemers er niet mee willen belasten.

Wat gemeenten met de resultaten van de vragenlijsten doen verschilt. Ze gebruikten de resultaten vooral intern, om van te leren en de activiteit het volgende jaar beter in te zetten. Andere gemeenten maakten een factsheet om te delen met stakeholders.

Implementatie

● **Waardering voor landelijk netwerk en materialen**

Gemeenten waarderen de communicatiematerialen en informatie die op de website te vinden zijn en die zij aan konden passen aan de eigen behoeften of de lokale situatie. Ze merken dat het een succesfactor is om senioren iets fysieks mee te kunnen geven, zoals een flyer of folder met informatie. Daar is de informatie op de website goed voor geschikt.

Wel noemen gemeenten de behoefte om meer lokaal ontwikkeld materiaal met elkaar te delen en om ook landelijk materiaal beschikbaar te hebben, zoals Doortrappen-banners of -vlaggen. Daarnaast benoemen ze dat een provinciale of landelijke Doortrappen-campagne de lokale inzet kan versterken.

Het netwerk van Doortrappen wordt lokaal gewaardeerd. Via het landelijke bureau komen de gemeenten in contact met partijen als Veilig Verkeer Nederland, de KBO en de Fietzersbond. Die laatste helpt bijvoorbeeld met de organisatie van de DoortrapDagen. Bijvoorbeeld door driewiel fietsen te leveren op Driewiel fietsontdekdagen.

Daarnaast waarderen de gemeenten provinciale en landelijke bijeenkomsten om op deze manier te sparren met andere gemeenten en inspiratie op te doen. Tot slot zien gemeenten een betrokken kwartiermaker als succesfactor.

● **Behoeft aan regionale samenwerking**

Een aantal gemeenten heeft behoefte aan meer regionale Doortrappen-bijeenkomsten, met buurgemeenten. Zeker omdat de uitvoering van Doortrappen soms overlapt tussen buurgemeenten, is het nodig 'de lijntjes kort te houden'. En vaak lopen de gemeenten in de buurt tegen dezelfde problemen aan, waar ze samen over kunnen sparren.

● Relevante thema's in de uitvoering

De thema's die de organisatoren tijdens de dagen behandelen, veranderen over de tijd. Een van de gemeenten benoemt bijvoorbeeld dat er in het verleden veel aandacht is besteed aan bewustwording rondom het dragen van een helm. Zij merken dat dat nu minder nodig is en dat het bijvoorbeeld vaker gaat over het op de juiste manier dragen van de helm, of over driewiel fietsen.

Bij de Doortrappen-activiteiten waar ze ingaan op de verkeersveiligheid, zijn de deelnemers en uitvoerders erg enthousiast over presentaties waarin foto's van verkeerssituaties uit de buurt zijn opgenomen. Die maken het herkenbaar voor de deelnemers. Ook bevordert het voorleggen van vragen aan de deelnemers de interactie. Dit maakt voor beide partijen de activiteit tot een succes.

● Aansluiten bij bestaande activiteiten

Verschillende gemeenten benoemen dat er al veel activiteiten bestaan die gericht zijn op ouderen, fietsen of beide. Hiermee bereiken ze een bredere doelgroep. Voorbeelden zijn: een informatiemoment of oefeningen van de fysiotherapeut bij een bestaande fietsgroep, of trainingen verzorgen voor de organisatoren daarvan (train-de-trainer).

'Wat ook heel goed werkt is het koppelen van Doortrappen aan een andere cursus. Bijvoorbeeld aan een valpreventiecursus als vijfde les. Dan heb je vier theorielessen over vallen. En dan doe je als de vijfde les de fietsles. Zo heb je die hele groep al binnen. En dat werkt heel goed.'

● Organisatie in verschillende kernen of wijken

Bijna elke gemeente benoemt het belang van het organiseren van de Doortrappen-activiteiten in verschillende kernen of wijken en ziet dit als een belangrijke geleerde les. De plek waar de activiteit plaatsvindt, kan namelijk een belemmering vormen voor deelnemers om te komen. Voor een deel van de inwoners van de gemeente is de Doortrappen-activiteit fysiek te ver weg. Bijvoorbeeld omdat ze dan eerst 20 kilometer moeten fietsen om daar te kunnen zijn. Soms speelt ook het gevoel van de ouderen een rol in de belemmering om naar een andere kern te komen.

Gemeenten kiezen er daarom voor om de dag het ene jaar in de ene kern te doen en het volgende jaar in een andere. Soms zijn er meerdere activiteiten, in verschillende kernen of wijken.

● Strategisch nadenken over de organisatie

In sommige gemeenten wordt een kleine vergoeding gevraagd voor deelname aan de activiteiten. Deze is met name bedoeld om ervoor te zorgen dat mensen ook komen opdagen. Soms wordt hiervan dan de koffie of een deel van de lunch onderweg betaald. Andere gemeenten kiezen er juist voor om de activiteiten gratis te maken om mensen over te halen om mee te doen.

Daarnaast denken de organisatoren na over de periode waarin ze een activiteit organiseren. Het weer moet goed genoeg zijn om te fietsen, maar het moet niet in de zomervakantieperiode vallen. Daarom organiseren ze activiteiten vaak vóór half juni of vanaf september.

● De sociale component

Verschillende gemeenten benoemen de lunch of het koffiemoment als essentieel onderdeel van de Doortrappen-activiteit. Dat heeft verschillende redenen:

- Ten eerste is dit een informeel moment waarop deelnemers kunnen napraten over de activiteit.
- Daarnaast gebruiken ze dit moment om deelnemers naar de activiteit te trekken.
- En ten slotte noemen ze het verminderen van eenzaamheid als een doel van de Doortrappen-activiteiten. Momenten organiseren waarop deelnemers met elkaar in gesprek komen, is daarvan een essentieel onderdeel.

Bereik

● Communicatie moet aansluiten bij de doelgroep

Wie de doelgroep is, hangt af van het type activiteit. De communicatie moet aansluiten bij de doelgroep die je wilt bereiken. Een plaatje van een driewieler trekt bijvoorbeeld een bepaalde doelgroep aan en schrikt anderen juist af:

'Toen is er gebruik gemaakt in de krant van een driewieler voorop. Nou ja, dan schrik je wel mensen af en die denken: "oh dat is niet voor mij".'

Een gemeente gebruikt de Doortrappen-slogan 'veiliger fietsen tot je 100ste' bewust niet, omdat deze kan impliceren dat alleen oudere senioren welkom zijn.

● Persoonlijke werving het effectiefst

Coördinatoren ervaren dat je ouderen het best persoonlijk kunt bereiken. Via-via, maar bijvoorbeeld ook bij evenementen van de gemeente of bij sport- en beweeggroepen waar veel ouderen actief zijn. Zoals fietsclubs, wandelclubs, gymclubs of tai-chi-groepen.

'Bij de wandelgroepen laten we de deelnemers weten wanneer er weer een fietstocht is. En of ze vooral ook andere mensen die nog niet deelnemen, die juist vragen. Dus we laten ze eigenlijk de ambassadeur zijn.'

Daarnaast is het volgens de gemeenten belangrijk om potentiële deelnemers te benaderen via kanalen die senioren trekken. Bijvoorbeeld met een stukje in de regionale krant, huis-aan-huisbladen en nieuwsbrieven van de lokale ouderenbond. Maar ook door flyers te verspreiden bij bibliotheken, sporthallen en ouderencomplexen.

'Onderweg stoppen we overal om een kopje koffie en thee te halen. Hierdoor til je de sociale componenten op een hoog niveau. En dat is een trigger, een teaser om de mensen toch te laten fietsen.'

● **Ondersteuning bij de werving**

Om zoveel mogelijk deelnemers te bereiken moeten gemeenten allereerst hun eigen netwerk aansnijden. Maar bij het prioriteren van communicatiekanalen naar effectiviteit kan het landelijke programmabureau volgens hen ondersteuning bieden.

3.3 De samenhang tussen adoptie, borging, implementatie en bereik

Adoptie, borging, implementatie en bereik staan niet los van elkaar. De onderstaande cases illustreren hun samenhang. Een grotere betrokkenheid van beleidsmedewerkers en professionals bij de adoptie van de aanpak lijkt samen te hangen met een betere borging op gemeentelijk niveau. Een hogere mate van de borging van middelen kan het vervolgens mogelijk maken dat er structureler en meer activiteiten voor Doortrappen worden uitgevoerd. Wat dan weer het bereik van Doortrappen in de gemeente vergroot.

Ook de provinciale ondersteuning lijkt samen te hangen met de adoptie, borging en implementatie. Waar deze ondersteuning zich in sommige provincies richt op uitwisseling en advies, richten andere provincies zich op financiering of het organiseren van activiteiten.

Door dat laatste zijn borging op gemeentelijk niveau en financiering vanuit de gemeente minder van belang om mee te doen aan Doortrappen. Maar dit leidt daardoor uiteindelijk misschien niet tot een hogere mate van implementatie. Wanneer Doortrappen namelijk niet wordt geborgd in lokaal beleid, is de mate van implementatie slechts minimaal. Bijvoorbeeld omdat er slechts budget is om één activiteit in een jaar te organiseren.

Portret: twee uitersten

We beschrijven de uitvoering van Doortrappen in twee gemeenten die we hebben gesproken in de focusgroepen. Deze voorbeelden illustreren de mate waarin adoptie, borging, implementatie en bereik samenhangen.

Gemeente 1	Gemeente 2
<p>Adoptie</p> <p>Een zeer betrokken coördinator heeft Doortrappen lokaal opgezet en trekt de kar. Er is minimale betrokkenheid van gemeentelijke beleidsmedewerkers.</p>	<p>Adoptie</p> <p>Een enthousiaste gemeentelijke beleidsmedewerker mobiliteit heeft Doortrappen geïnitieerd en borging in beleid gerealiseerd. Samen met andere beleidsmedewerkers en uitvoerende professionals, zoals een fysiotherapeut en buurtsportcoach, vormen zij een actieve werkgroep. Daarin overleggen ze over de planning en activiteiten.</p>
<p>Borging</p> <ul style="list-style-type: none">○ De provincie ondersteunt door lokale activiteiten te financieren en mee te organiseren.○ Niet in beleid geborgd.○ Klein, eenmalig budget uit sportakkoord-middelen.	<p>Borging</p> <ul style="list-style-type: none">○ Gefinancierd door verschillende beleidsterreinen (verkeersveiligheid, senioren, bewegen).○ Activiteitenbudget en vaste uren voor een sport- en welzijnsorganisatie.○ Vierjarig plan, losse subsidiejaren.○ Ondersteuning van de provincie is gericht op kennisdeling, uitwisseling en begeleiding.
<p>Implementatie</p> <p>In samenwerking met de provincie organiseert de coördinator één DoortrapDag per jaar</p>	<p>Implementatie</p> <p>Er is een jaarplan met daarin verschillende activiteiten. Bijvoorbeeld Doortraproutes, een DoortrapDag en een Driewiel fietsontdek dag. Er worden verschillende informatiekkanalen gebruikt om ouderen laagdrempelig te informeren over veilig fietsen.</p>
<p>Bereik</p> <p>Aan de DoortrapDag deden afgelopen jaar veertig ouderen mee.</p>	<p>Bereik</p> <p>Per jaar worden honderden ouderen bereikt via verschillende activiteiten en informatiekkanalen. Bij activiteiten worden vooral ouderen bereikt die meer informatie willen over (veilig) fietsen. Ook ouderen die niet meedoen aan een activiteit, krijgen informatie.</p>

Organisatie van activiteiten en ervaringen van deelnemers

In dit hoofdstuk beschrijven we de methode en resultaten van het onderzoek naar Doortrappen-activiteiten. Door te observeren bij activiteiten en interviews te houden met lokale partners en deelnemers kregen we inzicht in de inhoud van activiteiten en in werkzame elementen volgens organisatoren en deelnemers.

4.1 Methode

Participatie

Om inzicht te krijgen in de elementen van Doortrappen, en hoe deelnemers verschillende elementen ervaren, maakten we gebruik van observaties. Hiervoor bezochten we in zes gemeenten één of meerdere activiteiten. Tijdens de activiteit observeerden we met een gestructureerd formulier, waarop we de invulling, sfeer en interactie bij deze activiteiten bijhielden.

We bezochten activiteiten in een aantal gemeenten die deelnamen aan de focusgroepen (zie hoofdstuk 3). Om een compleet beeld te krijgen, bezochten we daarnaast activiteiten in enkele andere gemeenten. In totaal hebben we negen activiteiten bezocht in zes gemeenten. We bezochten de volgende activiteiten:

- fit op de fiets (informatie over en oefeningen uitvoeren om veilig te blijven fietsen)¹;
- verkeerskennis en quiz¹;
- presentatie verkeerskennis¹;
- bewegen met fysiotherapeut¹;
- fietscheck en fietsparcours¹;
- stevig op de pedalen (presentatie over valpreventie en fietsveiligheid);
- fietstocht;
- driewielfietsontdekday;
- vitaliteitsmarkt waar onder andere Doortrappen-folders werden uitgedeeld.

Interviews met organisatoren

Bij elke gemeente die we bezochten, interviewden we na afloop de organisator van de activiteit(en). In totaal hebben we zes organisatoren geïnterviewd. Elk interview duurde ongeveer een half uur. We gingen in op het doel van de georganiseerde activiteit(en), hoe de organisator de activiteit vond gaan en de werkzame elementen van Doortrappen.

¹ Onderdeel van Doortrapdag.

Interviews met deelnemers

Een aantal weken na de activiteit interviewden we zestien deelnemers van de verschillende activiteiten over hun ervaringen. Het interview was telefonisch en duurde een kwartier tot een half uur. We gingen in op waarom de deelnemers meededen aan de activiteit, hun ervaringen met de activiteit zelf en wat ze hadden geleerd van de activiteit.

Analyse en rapportage

De interviews met organisatoren werkten we uit in verslagen en de interviews met deelnemers transcribeerden we. Vervolgens analyseerden we beide via een thematische inhoudsanalyse. De resultaten beschrijven we aan de hand van het RE-AIM-model.

4.2 Resultaten

Bereik

● Deelnemers van Doortrappen veelal actief

Deelnemers van Doortrappen zijn voornamelijk ouderen van 60 jaar en ouder, met een variatie in fietsgedrag. Veel deelnemers fietsen regelmatig recreatief, waarbij de afstanden variëren van 10 tot 60 km per tocht. Voor anderen is de fiets alleen een functioneel vervoermiddel, bijvoorbeeld om boodschappen te doen of familie te bezoeken. Een groot deel van de deelnemers heeft een fietshelm, al gebruiken zij die vaak alleen bij langere afstanden.

De meeste activiteiten worden voornamelijk door actieve ouderen bezocht. Een uitzondering hierop is de Driewielontdekking. Daar zijn veel minder actieve deelnemers die niet of nauwelijks meer fietsen. Vaak zijn zij onzeker op de fiets. Dit komt doordat zij zich instabiel voelen op de fiets, door eerdere valincidenten of door het wegvallen van een fietsmaatje.

Effectiviteit

● Meerdere werkzame elementen van Doortrappen

Werkzame elementen zijn onderdelen van een interventie die ervoor zorgen dat deze de gewenste uitwerking heeft. Organisatoren en deelnemers benoemen de volgende werkzame elementen van Doortrappen:

- Bewustwording en kennisoverdracht: Doortrappen helpt deelnemers om hun kennis over fiets- en verkeersveiligheid op te frissen en zich bewuster te worden van hun eigen gedrag in het verkeer. Dit benoemen zowel organisatoren als deelnemers.
- Praktijkervaring: 'leren door te doen' is een belangrijk aspect. Of het nu gaat om een fietsparcours of het testen van nieuwe fietsen, praktijkgerichte activiteiten geven deelnemers vertrouwen.
- Sociaal contact: deelnemers geven aan dat fietsen in groepsverband gezellig is. Ook leren ze hier nieuwe mensen door kennen en zorgt het voor meer motivatie om actief te blijven. Tegelijk geven deelnemers die vooral voor de gezelligheid zeggen te komen, vaker aan dat ze niet veel hebben geleerd.

Adoptie

● Deelnemers doen mee om fit te blijven en voor de gezelligheid

Fietsen geeft de deelnemers een gevoel van vrijheid en zelfstandigheid. Ook zien zij fietsen als een manier om fit te blijven en als een leuke vrijetijdsbesteding.

Daarnaast vinden veel deelnemers het sociale aspect van fietsen belangrijk.

Deelnemers doen om verschillende redenen mee aan Doortrappenactiviteiten. Dit is erg afhankelijk van het type activiteit. Zo doen deelnemers bij de informerende activiteiten, zoals verkeerskennis en 'stevig op de pedalen', vooral mee om te leren en kennis op te frissen. De fietstochten bezoeken ze vooral voor gezelligheid en plezier.

'Ik vind het lekker, beweging. Niet als regent natuurlijk, maar het is goede ontspanning. Het is goed voor het lichaam, dus dat is belangrijk. Ook omdat ik diabetisch ben, is beweging heel belangrijk. Nou ja, je moet ook wat doen met je tijd. De hele dag achter de geraniums zitten is het ook niet.'
(Deelnemer)

● Organisatoren willen ouderen zo lang mogelijk veilig laten fietsen

Uit de gesprekken met organisatoren blijkt dat de meeste gemeenten Doortrappenactiviteiten organiseren met het doel ouderen te ondersteunen en aan te moedigen om zo lang mogelijk veilig en actief te blijven fietsen. Organisatoren noemen verschillende subdoelen om dit te bereiken:

- bewustwording van verkeers- en fietsveiligheid vergroten;
- fysieke fitheid verbeteren;
- sociale interactie bevorderen;
- zelfredzaamheid en onafhankelijkheid vergroten;
- verbinding maken tussen partijen binnen de gemeente die zich bezighouden met ouderen en sport, bewegen of gezondheid.

'De DoortrapDag is georganiseerd om senioren te ondersteunen en aan te moedigen om zo veilig en zo lang mogelijk te blijven fietsen. Fietsen is niet alleen een effectieve manier om actief te blijven, maar het bevordert ook sociale interactie en onafhankelijkheid.'
(Organisator)

Implementatie

We vroegen zowel organisatoren als deelnemers naar goede en minder goede punten van de Doortrappen-activiteiten. Ook letten we hierop tijdens de observaties. Hieruit kwamen positieve punten en verbeterpunten.

● Positieve punten

- Combinatie van theorie en praktijk: bij de observatie zien we dat de mix van informatieve sessies en praktische activiteiten zorgt voor een goede balans

en deelnemers betrokken houdt. Ook organisatoren van DoortrapDagen benoemen dit als positief punt.

- Individuele begeleiding: bij activiteiten zoals het fietsparcours krijgen deelnemers persoonlijke aandacht en feedback. Deelnemers en organisatoren geven aan dat dat helpt om hun vaardigheden te verbeteren.
- Sociaal aspect: de deelnemers waarderen het fietsen in een groep en de gezelligheid van samen activiteiten ondernemen.
- Laagdrempeligheid: organisatoren van de Vitaliteitsmarkt geven aan dat deze activiteit laagdrempelig is voor de doelgroep. En dat het uitdelen van folders met informatie een laagdrempelige manier is om ouderen te informeren en met hen in gesprek te komen. Hetzelfde geeft de doelgroep zelf aan voor activiteiten zoals de Driewiel fietsontdekking.

'De praktische fietsoefeningen en de gezamenlijke fietstocht werden zeer gewaardeerd en verliepen soepel. Deelnemers waardeerden de persoonlijke feedback die ze ontvingen.'
(Organisator)

● **Verbeterpunten**

- Lagere opkomst: in sommige gemeenten vallen de inschrijvingen tegen. Organisatoren suggereren dat werven beter kan door actief deelnemers te benaderen in plaats van alleen advertenties te plaatsen.
- Te lange theorielessen: de theorie ervaren sommige deelnemers als te lang en minder interactief.
- Gebrek aan variatie in fietsen: bij de Driewielontdekking hadden deelnemers meer diversiteit in het aanbod van fietsen willen zien. Ook was het niet altijd duidelijk welke fiets waarvoor bedoeld was.

Fietsongevallen

In dit hoofdstuk beschrijven we de aard en omstandigheden van fietsongevallen van ouderen. Voor dit hoofdstuk werkten we samen met VeiligheidNL.

5.1 Methode

Vragenlijstonderzoek

VeiligheidNL heeft een vragenlijstonderzoek uitgevoerd onder slachtoffers van fietsongevallen die tussen juli 2020 en juni 2021 zijn behandeld voor hun letsel op een SEH-afdeling die meewerkt aan het Letsel Informatie Systeem (LIS). De methode en resultaten beschrijven ze in detail in 'Fietsongevallen en snor-/bromfietsongevallen in Nederland' (Krul et al., 2022).

Voor dit onderzoek hebben we van bepaalde vragen de antwoorden van slachtoffers van 55 jaar en ouder geselecteerd. Van de slachtoffers van fietsongevallen die zijn behandeld op een SEH-afdeling die meewerkt aan LIS in deze leeftijdsgroep, deed 58 procent mee aan het onderzoek.

Alleen de antwoorden van oudere slachtoffers met een gewone of elektrische fiets hebben we geanalyseerd (n=1393). Antwoorden van slachtoffers van ongevallen met de mountainbike of racefiets nemen we niet mee. De resultaten hebben we gewogen naar de verdeling van leeftijd, geslacht, type letsel en type ongeval van alle fietsslachtoffers in LIS in 2020.

Kenmerken van de oudere slachtoffers hebben we vergeleken met een referentiegroep van fietsers van 55 jaar en ouder zonder ongeval (n=1.091). Daarvoor gebruikte VeiligheidNL een panel van Kantar (Krul et al., 2022).

De geselecteerde vragen gingen over de tijd en plaats van het ongeval, de omstandigheden tijdens het ongeval en wat er gebeurde bij het ongeval. We hebben de resultaten uitgesplitst naar leeftijd, soort fiets (elektrische of gewone fiets) en aard van het ongeval.

Kenmerken van respondenten

Kenmerken van de respondenten staan in [tabel 5.1](#). Er zijn meer ongevallen met vrouwen dan mannen, en slachtoffers reden vaker op een elektrische fiets dan op een gewone. Respondenten van een hogere leeftijd hebben vaker lichamelijke klachten en rijden vaker op een elektrische fiets dan jongere respondenten. De respondenten met lichamelijke klachten hadden vooral stramme spieren of gewrichten (32%, niet in tabel), waren slechthorend (17%), hadden evenwichtsproblemen (15%) of een andere aandoening (41%).

De meeste respondenten (85%) hadden de fiets waarop het ongeval gebeurde langer dan een jaar. Dat geldt zowel voor slachtoffers die op een gewone als voor degenen die op een elektrische fiets reden.

In vergelijking met een referentiegroep van fietsers zonder ongeval maken vrouwen (62% vs. 38%), ouderen van 75 jaar en ouder (33% vs. 16%) en fietsers op een elektrische fiets (68% vs. 48%) een groter deel uit van de slachtoffers op de SEH.

Tabel 5.1
Kenmerken respondenten en ongeval naar leeftijd
 (in procenten, n=1.393, referentiegroep n=1.091)

	55-64 jaar	65-74 jaar	75 jaar en ouder	Totaal	Referentiegroep
Leeftijd					
55-64 jaar				32	42
65-74 jaar				35	43
75 jaar en ouder				33	16
Gender					
Vrouw	67	62	57	62	38
Man	33	38	44	38	62
Lichamelijke klachten (los van ongeval)					
Geen lichamelijke klachten	66	56	47	56	50
Wel lichamelijke klachten	31	38	45	38	50
Onbekend	3	6	8	6	
Soort fiets					
Elektrische fiets	62	71	72	68	48
Gewone fiets	38	29	28	32	52
Aard van het ongeval					
Eenzijdig ongeval (geen botsing)	54	56	54	55	
Botsing met verkeersdeelnemer	28	23	18	23	
Botsing met object	15	17	19	17	
Onbekend	3	4	9	5	

Bron: LIS-vervolgonderzoek Fietsongevallen en snor-/bromfietsongevallen in Nederland (2022), Letsel Informatie Systeem, VeiligheidNL.

5.2 Aard van het ongeval

Vooraf enkelvoudige ongevallen

De meeste ongevallen (72%) zijn enkelvoudig. Er is dan geen andere verkeersdeelnemer bij het ongeval betrokken. Dit zijn veelal (55%) eenzijdige ongevallen. Er is dan geen botsing, maar de oudere valt zelf. Bij één op de zes (17%) ongevallen botst de oudere tegen een object. Het object is bijvoorbeeld een stoep(rand) (40% van de botsingen met object), paal(tje) (11%), hek of muur (5%) of dier (4%). Bij één op de vier (23%) is de oudere gebotst met een andere verkeersdeelnemer. Deze andere verkeersdeelnemer is meestal een andere fietser (42% van de botsingen met een andere verkeersdeelnemer) of een auto, (bestel)bus of vrachtwagen (37%).

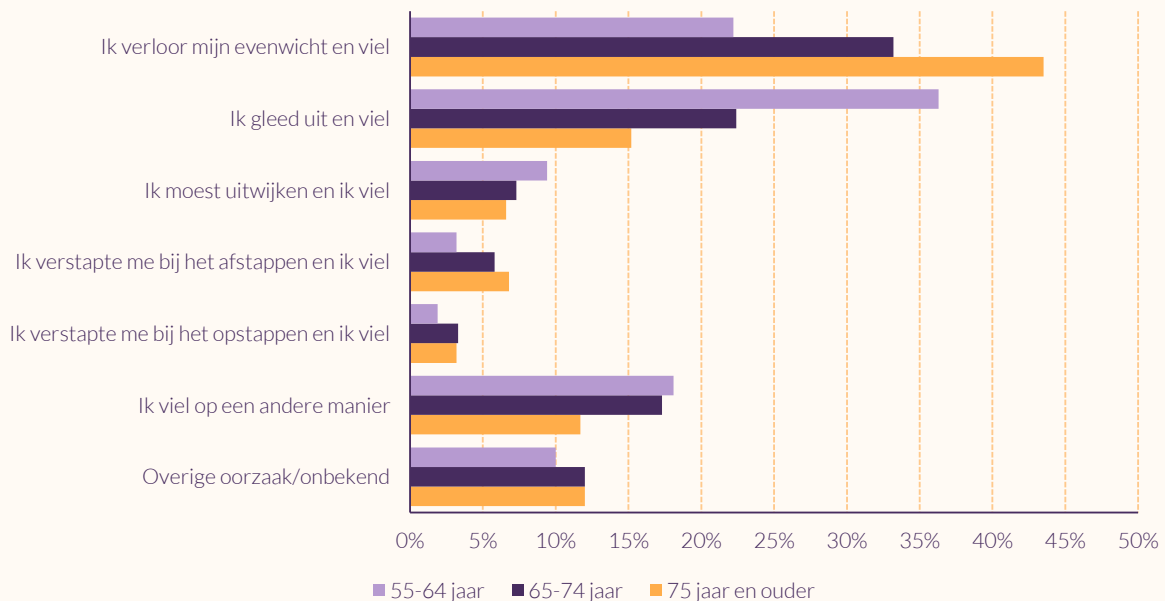
Eenzijdige ongevallen: evenwicht verliezen of uitglijden

Eenzijdige ongevallen zijn meestal een val door het verliezen van evenwicht (33%) of uitglijden (24%). Slachtoffers van een hogere leeftijd geven vaker aan hun evenwicht te verliezen, en minder vaak dat ze uitglijden (figuur 5.1). Ook zijn er andere redenen waardoor slachtoffers vallen.

Figuur 5.1

Eenzijdige ongevallen: wat gebeurde er?

(in procenten, n=762)

Bron: LIS-vervolgonderzoek Fietsongevallen en snor-/bromfietsongevallen in Nederland (2022), Letsel Informatie Systeem, VeiligheidNL.

Ongeval meestal door eigen gedrag

Slachtoffers geven eigen gedrag het vaakst aan als (mede)oorzaak van het ongeval (44%). De belangrijkste toelichtingen voor eigen gedrag zijn niet goed opletten (9% van alle ongevallen) of een stuurfout (8%).

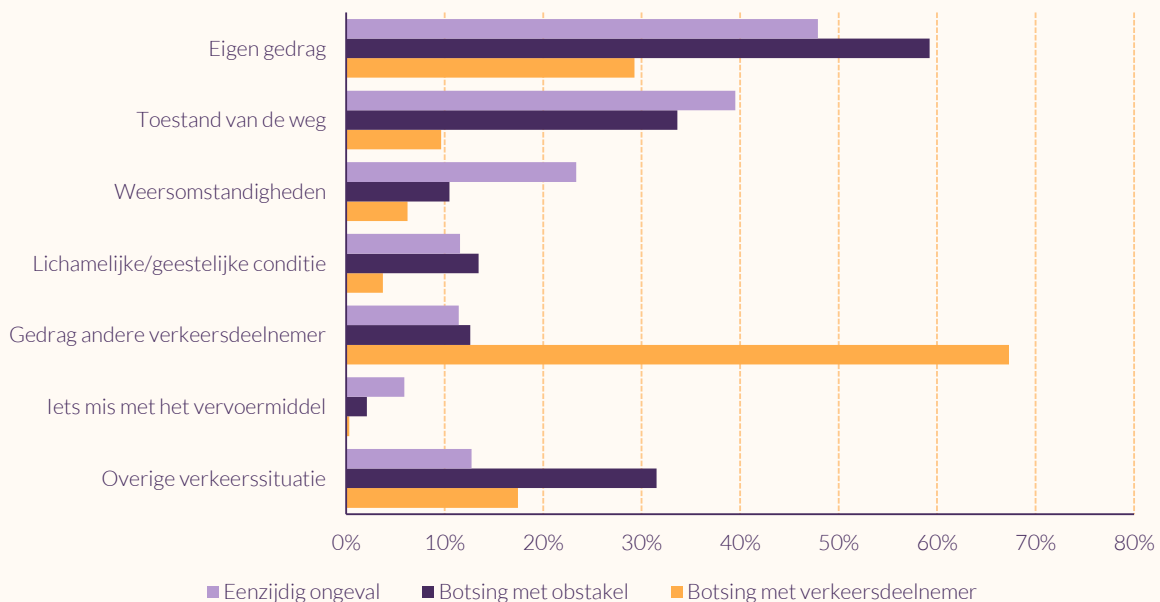
De toestand van de weg is bij drie op de tien ongevallen een (mede)oorzaak (30%). Veel voorkomende problemen met de toestand van de weg zijn losliggend materiaal, een glad wegdek of een fietswiel in de berm (allemaal 4%). Wanneer weersomstandigheden een rol spelen (16%), is dat vooral gladheid door ijzel of sneeuw (6%) of neerslag (5%).

In zeldzame gevallen is het ongeval (mede) ontstaan door iets tussen de spaken of doordat de oudere was afgeleid (minder dan 1%, niet in figuur).

De oorzaken verschillen per type ongeval (zie [figuur 5.2](#)). Botsingen met een andere verkeersdeelnemer ontstaan volgens het oudere slachtoffer vaker door het gedrag van de andere deelnemer (67%).

Figuur 5.2
Is het ongeval (mede) ontstaan door...?

(in procenten, meerdere antwoorden mogelijk, n=1.393)

Bron: LIS-vervolgonderzoek Fietsongevallen en snor-/bromfietsongevallen in Nederland (2022), Letsel Informatie Systeem, VeiligheidNL.

5.3 Omstandigheden van het ongeval

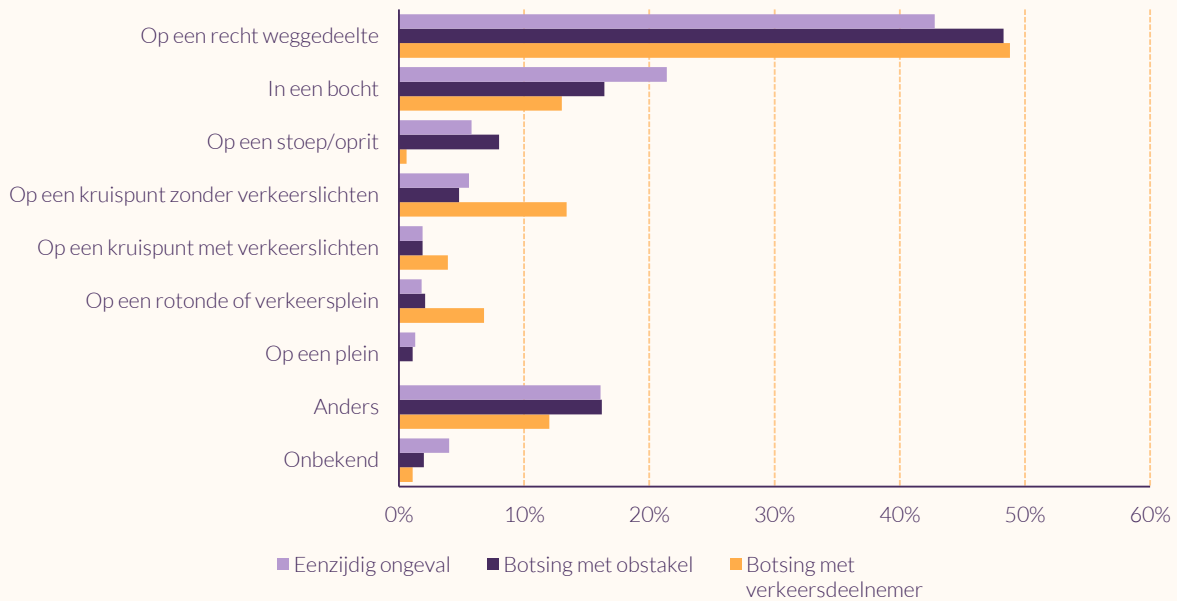
Meeste ongevallen op een recht weggedeelte

Bijna de helft (45%) van de ongevallen gebeurt op een recht weggedeelte. Daarna gebeuren de meeste ongevallen in een bocht (18%). Botsingen met andere verkeersdeelnemers gebeuren vaker op een kruispunt of verkeersplein (zie [figuur 5.3](#)). Bij de meeste ongevallen (82%, niet in figuur) was er niet veel verkeersdrukte (helemaal geen verkeer of enkele verkeersdeelnemers).

Figuur 5.3

Locatie van het ongeval op de weg

(in procenten, n=1.393)

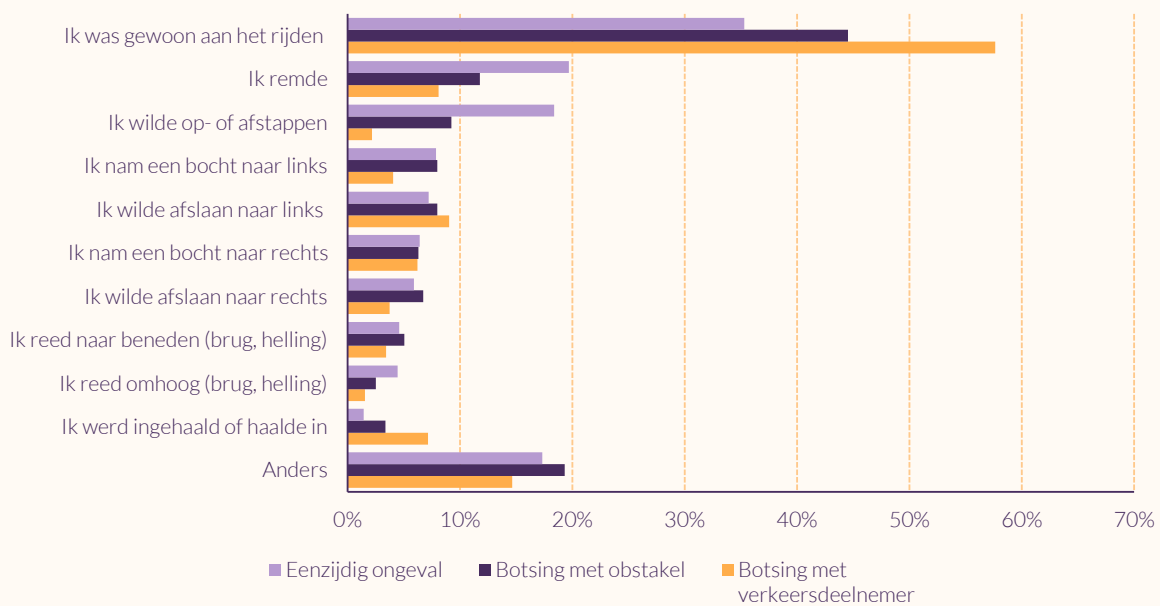
Bron: LIS-vervolgonderzoek Fietsongevallen en snor-/bromfietsongevallen in Nederland (2022), Letsel Informatie Systeem, VeiligheidNL.

Oudere slachtoffers bij meeste ongevallen ‘gewoon aan het rijden’

Eén op de drie van de ongevallen gebeurde tijdens het maken van een fietstocht (35%, niet in figuur). In de overige gevallen was de oudere onderweg van of naar een bestemming (bijvoorbeeld de winkel, vrienden/familie of werk).

In [figuur 5.4](#) staan de handelingen die de ouderen verrichtten tijdens het fietsen op het moment van het ongeval. Meestal was de oudere gewoon aan het rijden (42%). Tijdens eenzijdige ongevallen was de oudere relatief vaak aan het remmen of aan het op- of afstappen. In zeldzame gevallen is het ongeval ontstaan tijdens het wegzetten van de fiets of tijdens het lopen met de fiets aan de hand (minder dan 1%, niet in figuur).

Figuur 5.4
Wat deed u op het moment van het ongeval?
 (n=1.393)

Bron: LIS-vervolgonderzoek Fietsongevallen en snor-/bromfietsongevallen in Nederland (2022), Letsel Informatie Systeem, VeiligheidNL.

5.4 Fietsgedrag

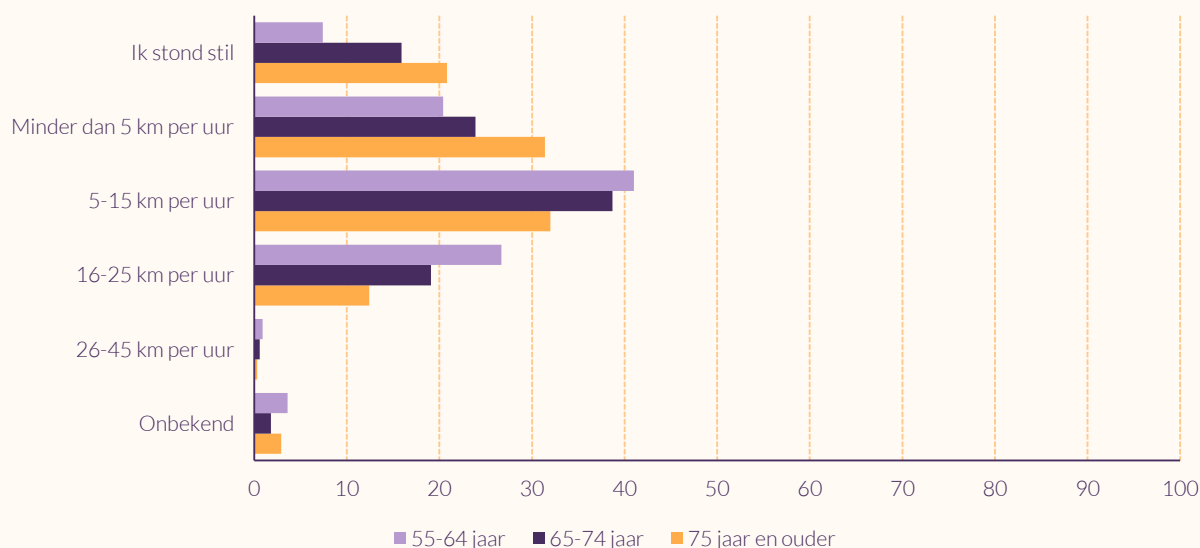
Oudere slachtoffers hebben vaker ongeval bij lagere snelheid

De meeste ongevallen vinden plaats bij een fietssnelheid van 5 tot 15 km per uur (37%). Oudere slachtoffers (vanaf 65 jaar) hebben bij hun ongeval relatief vaak een snelheid van maximaal 5 km per uur of staan stil dan ouderen van 55 tot 64 jaar (zie [figuur 5.5](#)). Oudere slachtoffers op een elektrische fiets reden iets vaker 5 tot 25 km per uur (60%) dan oudere slachtoffers op een gewone fiets (50%, niet in figuur). Oudere slachtoffers reden zelden harder dan 25km per uur, onafhankelijk van het soort fiets (minder dan 1%).

Figuur 5.5

Geschatte fietssnelheid op het moment van het ongeval, naar leeftijd

(in procenten, n=1.393)

Bron: LIS-vervolgonderzoek Fietsongevallen en snor-/bromfietsongevallen in Nederland (2022), Letsel Informatie Systeem, VeiligheidNL

Eén op de vier oudere slachtoffers was bezig met iets anders

Twee op de drie ouderen (64%) reden alleen toen zij het ongeval kregen. Drie op de tien reden met iemand samen (29%) en een klein deel reed in een groep (4%).

Eén op de vier oudere slachtoffers (26%) geeft aan met een andere activiteit bezig te zijn geweest tijdens het fietsen toen het ongeval gebeurde. Deze activiteit was vaak praten met iemand met wie de oudere samen reed (15%), in gedachten verzonken zijn (13%), kijken naar iets naast de weg (12%), afgeleid zijn door ander verkeer (11%) of achterom kijken (10%).

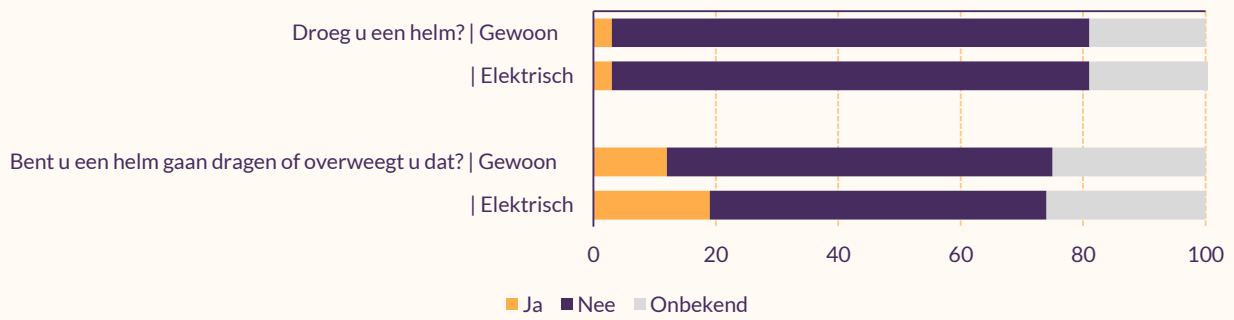
Oudere slachtoffers dragen zelden fietshelm en zijn dit meestal niet van plan

Van de ouderen die vanwege een ongeval op de SEH belandden, droeg maar een klein deel een helm (3%). Er was geen verschil in helmgebruik tussen gebruikers van een gewone of een elektrische fiets. Eén op de zes ouderen (17%) overweegt na het ongeval een helm te gaan dragen. Dat zijn relatief vaker ouderen die een elektrische fiets gebruiken (zie [figuur 5.6](#)).

Figuur 5.6

Fietshelmgebruik, naar soort fiets

(in procenten, n=1.393)

Bron: LIS-vervolgonderzoek Fietsongevallen en snor-/bromfietsongevallen in Nederland (2022), Letsel Informatie Systeem, VeiligheidNL.

Conclusies & aanbevelingen

In dit hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste overstijgende conclusies en enkele aanbevelingen voor betrokkenen bij het programma Doortrappen: het landelijke programmabureau, kwartiermakers en coördinatoren.

In dit onderzoek keken we naar de voortgang van het programma Doortrappen wat betreft bereik, werkzame elementen, adoptie, implementatie en borging. Hiervoor bevroegen we betrokkenen op micro-, meso- en macroniveau: deelnemers, lokale partners, coördinatoren en kwartiermakers.

6.1 Conclusies

Bereik

Steeds meer gemeenten voeren Doortrappen uit. Coördinatoren maken vooral gebruik van bestaande netwerken om deelnemers te bereiken. Hierbij werkt het goed om aan te sluiten bij andere activiteiten of communicatiekanalen voor de doelgroep ouderen. De sociale component in de activiteiten van Doortrappen is volgens zowel organisatoren als deelnemers belangrijk en trekt deelnemers aan.

Gemeenten geven aan dat het bereiken van nieuwe deelnemers, vooral minder actieve ouderen, lastig is. Het valt ook op dat verschillende typen activiteiten verschillende doelgroepen lijken aan te trekken. En dat de manier waarop over de activiteit gecommuniceerd wordt, bepalend is voor de doelgroep die daardoor wordt aangesproken.

Effectiviteit

Werkzame elementen van Doortrappen activiteiten zijn bewustwording en kennisoverdracht, praktijkervaring opdoen en sociaal contact. Bepaalde activiteiten benadrukken soms één van deze elementen: zo zorgt een quiz voor bewustwording en kennisoverdracht, en is er bij een fietstocht veel sociaal contact. De DoortrapDagen, waarop meerdere activiteiten worden gecombineerd, lijken daarom zeer geschikt. Deze bevatten meerdere werkzame elementen.

Adoptie

Het initiatief voor Doortrappen komt meestal van de provincie. Kwartiermakers benaderen gemeenten dan veelal direct. Hoe snel Doortrappen wordt opgepakt, hangt af van het enthousiasme van lokale betrokkenen. Er lijkt minder draagvlak om te starten bij gemeenten die nu nog niet meedoen met Doortrappen.

Het aantal partners waarmee op lokaal niveau wordt samengewerkt neemt toe, hoewel de intensiteit van de samenwerking per partner varieert.

De doelen die gemeenten en uitvoerders nastreven met Doortrappen, komen in grote lijnen overeen met elkaar en met de motivatie van deelnemers. Naast

bewustwording of kennisoverdracht en gezondheid bevorderen zijn er ook doelen op het gebied van sociale activering. Voor ouderen komt dat laatste veel terug in hun motivatie om mee te doen aan activiteiten (voor de gezelligheid).

Implementatie

De meeste activiteiten vinden per gemeente één keer per jaar plaats. Gemeenten combineren vaak een aantal activiteiten tijdens een DoortrapDag. Ook werkt het goed om Doortrappen-activiteiten te koppelen aan bestaande activiteiten die gericht zijn op ouderen of fietsen.

Om goed aan te sluiten bij de deelnemers is het in de implementatie belangrijk om activiteiten te organiseren in verschillende wijken of kernen. En om in te spelen op de lokale praktijk en de voor deelnemers relevante thema's.

De tevredenheid van coördinatoren over de lokale en landelijke ondersteuning lijkt iets te zijn toegenomen. Ze waarderen de beschikbare communicatiematerialen en het goede landelijke netwerk van Doortrappen. Een aantal gemeenten heeft behoefte aan meer regionale uitwisseling, bijvoorbeeld met buurgemeenten.

Borging

Op provinciaal niveau lijkt Doortrappen sterker geborgd dan op gemeenteniveau. Alle kwartiermakers geven aan dat het programma Doortrappen beschreven staat in het provinciale beleidsplan. Ruim de helft van de gemeenten heeft Doortrappen opgenomen in het gemeentelijk beleid. Net als op provinciaal niveau is dat vaak bij het beleidsdomein verkeer en vervoer, en ook regelmatig bij sport. De uitvoering valt soms niet in hetzelfde domein, omdat deze ligt bij uitvoeringsorganisaties binnen sport of welzijn.

Een deel van de gemeenten is afhankelijk van provinciale steun of subsidies bij de uitvoering van Doortrappen. Het werkbudget van de coördinatoren bestaat voornamelijk uit provinciale subsidies en gemeentelijk budgetten. Hoewel de inzet van de coördinator vaker door de gemeente wordt betaald.

Gemeenten die succesvol het budget en de uren van Doortrappen borgen, doen dat door Doortrappen in het gemeentelijk beleid vast te leggen en onderdeel te maken van de vaste werkzaamheden van uitvoeringsorganisaties. Het is bevorderend om budgetten uit verschillende domeinen te gebruiken. Dit kan door Doortrappen in te zetten voor het behalen van bredere of aanpalende gemeentelijke doelen, zoals verkeerseducatie of valpreventie.

Fietsongevallen

Uit dit onderzoek blijkt dat vrouwen en fietsers met een elektrische fiets van 55 jaar en ouder relatief vaker een ongeval hebben waarvoor ze op de SEH moeten worden behandeld.

De meeste ongelukken onder ouderen zijn enkelvoudig. De helft van de ongevallen is eenzijdig (er is geen botsing, maar de oudere valt zelf) en bij één op de zes is er een

botsing met een object. Eén op de vier is meervoudig, er is dan een botsing met een andere verkeersdeelnemer.

Tijdens de meeste ongevallen is de oudere gewoon aan het rijden, en niet bezig met een handeling als een bocht maken of ingehaald worden.

Het gedrag van de fietser, zoals niet opletten of een stuurfout maken, is vaak (mede)oorzaak van het ongeval. Eén op de vier geeft aan bezig te zijn geweest met iets anders naast fietsen toen het ongeval gebeurde (zoals praten met iemand of kijken naar iets naast de weg).

De meeste ongevallen vinden plaats bij een fietssnelheid van 5 tot 15 km per uur. Zelden reden slachtoffers harder dan 25 km per uur toen het ongeval gebeurde.

Nog heel weinig fietsslachtoffers uit dit onderzoek droegen een helm (3%; in 2021). Bij de geobserveerde activiteiten droegen de meeste deelnemers wel een helm, al gaven ze aan deze vooral te gebruiken bij langere fietstochten. Maar ongevallen gebeuren ook bij korte(re) ritten.

6.2 Aanbevelingen

Zet activiteiten in gericht op minder actieve ouderen

Minder actieve ouderen zijn moeilijker bij Doortrappen te betrekken. Ook voelen ouderen die denken dat zij al veilig fietsen zich minder aangesproken. De inhoud van de activiteit en de manier waarop je daarover communiceert, bepaalt welke doelgroep deze trekt. Het is daarom belangrijk om daar aandacht voor te hebben en gericht in te zetten op de gewenste doelgroep.

Er zijn verschillende manieren om een bredere doelgroep bij Doortrappen te betrekken. Probeer minder actieve ouderen te betrekken via Driewielontdekdagen of ontwikkel meer activiteiten en communicatie voor deze groep. Benader ze bijvoorbeeld bij activiteiten die niet met sport te maken hebben, bijvoorbeeld in het buurthuis (zoals een kaart- of bingomiddag).

Een andere manier om een bredere doelgroep te betrekken is door andere elementen van de Doortrappen-activiteiten dan het fietsen zelf centraal te zetten. Zo trek je ouderen die niet op fietsen zelf afkomen. Bijvoorbeeld door de sociale component binnen de activiteiten uit te lichten, of door de fietsactiviteit te combineren met iets anders.

Daarnaast kun je ouderen over veilig fietsen informeren op een andere manier dan via activiteiten. Bijvoorbeeld door folders of informatiebrochures over veilig fietsen te verspreiden op plekken waar ouderen komen, zoals bij de fietsenmaker of de bibliotheek, of via huis-aan-huisbladen.

Aanbevelingen voor Doortrappen-activiteiten

Op basis van de verschillende onderzoeken doen we de volgende aanbevelingen voor de lokale uitvoering van Doortrappen-activiteiten:

- Deel kennis over ongevallen om het bewustzijn van de risico's te vergroten. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld de powergraphic 'Oudere fietsslachtoffers'.
- Organiseer de activiteiten in verschillende wijken of kernen.
- Speel in op (verkeers)situaties in de lokale praktijk.
- Sluit aan bij maatschappelijke en voor deelnemers relevante thema's.
- Integreer een sociaal element in de activiteiten.
- Combineer verschillende onderdelen, met verschillende werkzame elementen.
- Organiseer activiteiten binnen het fietsseizoen, maar buiten de zomervakantieperiode.
- Stem met buurgemeenten af over Doortrappen-activiteiten.
- Sluit aan bij bestaande activiteiten.

Adviseer gemeenten over borging

Doortrappen langdurig borgen is een succesfactor voor het uitvoeren ervan. Het is daarom van belang dat hier aandacht voor is. Kwartiermakers kunnen gemeenten bij wie dat zelf niet goed lukt, hier gericht bij ondersteunen.

Uit het onderzoek komt een drietal concrete aanbevelingen voor borging op gemeenteniveau:

- Neem Doortrappen op in het beleid van verschillende beleidsdomeinen.
- Combineer verschillende budgetten. Dit kan door Doortrappen in te zetten voor het behalen van bredere gemeentelijke doelen, zoals valpreventie, verminderen van eenzaamheid of stimuleren van bewegen bij ouderen.
- Maak Doortrappen onderdeel van de vaste werkzaamheden van uitvoeringsorganisaties.

Initieer regionale samenwerking

Gemeenten hebben behoefte aan samenwerking met buurgemeenten. Zo kunnen ze van elkaar leren door materialen en kennis uit te wisselen, zoals goede voorbeelden en wat niet werkt. Daarmee kan de inzet van Doortrappen in de gemeente worden versterkt. Ook kunnen gemeenten activiteiten en Doortraproutes op elkaar aan laten sluiten.

Coördinatoren kunnen deze samenwerkingen opzoeken. Kwartiermakers en het landelijke bureau kunnen hierop aansturen of dit faciliteren.

Besteed aandacht aan provinciale ondersteuning

Uit de focusgroepen bleek dat de provinciale ondersteuning sterk verschilt per provincie, en invloed lijkt te hebben op hoe Doortrappen lokaal wordt uitgevoerd en geborgd. In de monitor van 2025 brengen we de provinciale ondersteuning in kaart en onderzoeken we verder hoe die samenhangt met de uitvoering en borging. Het landelijke programma Doortrappen kan afwegen welke ondersteuning wenselijk is

vanuit de provincie (bv. via subsidie of ook door de organisatie van activiteiten) en zich inzetten om die inzet te bereiken.

6.3 Vervolgonderzoek

Houd bereik gestandaardiseerd bij

Het bereik van Doortrappen lijkt sterk te verschillen per gemeente. Maar het is lastig vast te stellen wat het totale bereik is, met name van communicatiemiddelen. Het is daarom goed om het bereik van activiteiten meer gestandaardiseerd bij te houden, zodat we veranderingen over de tijd en verschillen tussen gemeenten beter kunnen monitoren. Ook kunnen we dan reflecteren op welke factoren lijken samen te hangen met een groter bereik.

Dit bijhouden kan bijvoorbeeld met de Doortrappen M&E-toolbox.

Zet landelijke monitoring voort

De landelijke monitor geeft een overzicht van de lokaal sterk verschillende uitvoering van Doortrappen en inzicht in de voortgang. Deze informatie is relevant voor doorontwikkeling van het programma en het bepalen van de inzet van het landelijke programmabureau. Het Mulier Instituut herhaalt de monitor in 2025.

Bronnen

Balk, L., Van Lindert, C., & Collard, D. C. M. (2020). *Doortrappen. Eindrapport vooronderzoek*. Mulier Instituut.

Glasgow, R. E., Vogt, T. M., & Boles, S. M. (1999). Evaluating the public health impact of health promotion interventions: the RE-AIM framework. *American journal of public health*, 89(9), 1322-1327.

Krul, I. Valkenberg, H., Asscherman, S., Stam, C., & Klein Wolt, K. (2022). *Fietsongevallen en snor-/bromfietsongevallen in Nederland*. VeiligheidNL

Van Gorp, M., Melman M., Van der Heijden J., Huiberts, I., & Balk, L. (2024). *Doortrappen. Monitoring en evaluatie 2023*. Mulier Instituut.

A large, thick, orange abstract line graphic that starts at the top left, loops around, and then curves downwards towards the bottom right, resembling a stylized '3' or a calligraphic flourish.

Mark Melman
m.melman@mulierinstituut.nl

Janne van der Heijden
j.vanderheijden@mulierinstituut.nl

Irma Huiberts
i.huiberts@mulierinstituut.nl

Nina Derix
n.derix@mulierinstituut.nl

Marloes van Gorp
m.vangorp@mulierinstituut.nl